

CEZAYİR BAĞIMSIZLIK HAREKETİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI (1954–1962)

Yrd.Doç.Dr. Şinasi SÖNMEZ
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Ereğli Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
sinasisonmez@karaelmas.edu.tr

ÖZET

Cezayir, bağımsızlık mücadelesi boyunca Arap ülkeleri ve Bağılantısız ülkelerden ve Doğu Bloğu ülkelerinden açık destek alırken, Türkiye gibi NATO üyesi olan Batılıların müttefikleri ülkelerin yöneticileri sorunu Fransa'nın inisiyatifine bırakmıştır. Öte yandan Türkiye, yakın ilişkiler içinde bulunduğu Orta Doğu ve Müslüman ülkelerden Cezayir konusunda açıkça tavır alamayışının sıkıntılarını yaşamıştır. Türk basını olayların başlamasından itibaren kamuoyunu bilgilendirirken, mücadelenin ilerleyen zamanlarında, hükümetin sessizliğinin aksine açıktan Cezayir halkının yanında olmuştur. Gazete ve dergiler hangi görüşün yayını olurlarsa olsunlar, zaman zaman bir insanlık dramına dönüşen mücadeleyi sayfalarına taşırlarken, Cezayirlilerin bir bağımsızlık mücadelesi verdiği konusunda birleşmişler ve görüşlerini yayınlarına yansıtılmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Cezayir, Fransa, Gazeteler, Dergiler, Dış Politika

REFLECTIONS OF ALGERIA'S INDEPENDENCY MOVEMENT ON TURKISH PRESS (1954- 1962)

ABSTRACT

During the Algeria independence war while Arabian, the Eastern bloc and nonaligned governments have supported Algeria professedly, Turkey and other members of NATO have entrusted solving the problem to their ally, France. Because of the politic mannet the Turkish, government has put itself in a difficult position in point of close relations with Middle East and Arabian countries. From the beginning of the struggle Turkish Press not only has provided the Turkish public opinion with the news about the events in Algeria but also has supported openly the Algerian people in contrast to the Turkish government. Regardless their political views, all newspapers and magazines have given a place for struggle which converted humain tragedy and they have agreed with rightfulness of Algerian independence struggle and they have reflected the opinion on their publications.

Keywords: Algeria, France, Turkish Press, Magazines, Foreign Policy

1. GİRİŞ

İspanyol saldırılarına karşı korunabilmek için Hızır ve Oruç Reis'in yönetimine giren Cezayirliler, 1516 yılından itibaren fiilen Osmanlı yönetimine girmişlerdir. İki kardeşten Oruç Reis'in ölümüyle Hızır Reis kızıl sakalından dolayı Frenklerin Barbaros ismi ile bilinen Hayrettin Paşa, Yavuz Sultan Selim'e başvurarak düşmana karşı koyacak askerî gücünü arttırdı. Yavuz Sultan Selim emirlik beratı ile birlikte ihtiyacı olan askeri Anadolu'dan toplamasına izin verdi. (Kuran,1957:4). Ayrıca Türk olan bu iki kardeş, Yenice -Manastır arasındaki Vardır kasabasından olup denizciliğe başlayarak Kuzey Afrika sahillerine yerleşmişlerdir.

Barbaros Hayrettin Paşa'ya Kaptan-ı Deryalık verilerek, Osmanlı'nın Akdeniz'deki çıkarları gözetilirken, devleti tehdit eden düşman deniz filoları da bu sayede etkisiz hale getirilmiştir. Paşa, zamanla Cezayir Garp Ocağı adını alacak olan devletin Batı Akdeniz'deki en uç sınırını oluşturmuştur. 1830 yılına kadar Osmanlı yönetimine bağlı kalan Cezayir, bu tarihten itibaren Fransız işgaline uğramış, 1847'den itibaren tamamen Fransa'nın egemenliği altına girmiştir. 1847'ye kadar Osmanlı Devleti'nin vilayetleri arasında gösterilen Cezayir, aynı zamanda bu tarihe kadar Emir Abdülkadir'in direnişine sahne olmuştur. 1847'de teslim olmak zorunda kalan Abdülkadir beş yıl Fransa tarafından alıkonulmuş, 1852'de kendi isteğiyle Osmanlı Devletine sığınmıştır. Ailesi ile birlikte önce Bursa'ya yerleşen Abdülkadir, daha sonra Osmanlı Devleti'nin Şam vilayetine yerleşerek ölünceye kadar burada yaşamıştır. Devlet tarafından Cezayir Emiri olarak kabul edilmiş, bütün ihtiyaçları yine devlet tarafından karşılanmıştır.

Fransa 1830'da Cezayir limanı ve çevresinde hâkimiyetini sağlamış, ülkeyi tamamen hâkimiyeti altına alması 1847'ye kadar sürmüştür. İşgal ettiği topraklarda askerî bir yönetim oluştururken, 1848'den itibaren Cezayir'i resmen Fransız toprağı ilan etmiştir. Askerî yönetim ise 1870'e kadar sürmüştür. Bu tarihe kadar Fransa'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden getirdiği göçmenleri yerleştirme çalışmasını yapmış, bu tarihten sonra yerliler ile gelen *colon* olarak adlandırılan göçmenleri hukuki statüye kavuşturma uğraşı içinde olmuştur. 1881'de "*Code Indigenat*"yı (Yerli Kanunu) çıkararak Cezayir'i doğrudan Fransa İçişleri Bakanlığına bağlamıştır. Yerli Kanunu ile Avrupalı göçmenler ile Cezayirliler arasında mülkiyet, hukuksal statü ve siyasal temsil bakımından ayırım meşruluk kazanmıştır. Yerlilerin Fransız vatandaşlığına geçmesi kültürel ve dinsel değişiklikleri gerektirdiğinden, fazla itibar görmemiştir. Ancak daha çok askerî olmak üzere, bazı memurluklar için yerlilerden sayıca az bir kısmına Fransız vatandaşlığı verilmiştir.

Fransa tarafından Cezayir'de izlenen politika yerlilerin sürekli bir şekilde toprağına ilişkin mülklerini kaybetmesine yol açarken, onları Avrupalıların kurdukları çiftliklerde mevsimlik işçi olmalarına ve giderek yoksullaşmalarına yol açmıştır. Cezayir halkı, izlenen politikaya bölgesel ve yerel isyanlarla karşılık vermelerine rağmen, bu isyanlar Fransız ordusu tarafından bastırılmıştır. Cezayir'de toplumsal yapı geleneksel olarak aşiret yapısı özelliği gösterdiğinden, isyanların çoğu ülke geneline yayılmamıştır. Daha çok belli bölgede topraklarını kaybeden aşiretlerin tepkisi biçiminde olmuştur. En önemli ve geniş çaplı isyan 1870'li yıllarda Fransa'nın Almanya'ya yenilmesiyle olmuştur. Fakat bu isyan da diğerleri gibi sonuçsuz kalmıştır. Cezayirlilerin ulus bilincine ulaşması ve toplu bir kurtuluş mücadelesine giden yolun en

önemli başlangıç noktalarından biri, okullaşmanın yerli halk arasında da yaygınlaşmaya başlamasıyla mümkün olmuştur. Bir diğer gelişme de yirminci yüzyılın başından itibaren Fransa'da sanayide ihtiyaç duyulan işgücünün diğer Mağrip ülkelerinden olduğu gibi Cezayir'den karşılanmaya başlanmasıdır. Böylece Cezayirli kendileri geleneksel dünyalarının dışına çıkarak, Batı'da oluşan siyasal ve toplumsal gelişmelerden haberdar olmaya başlamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nın yaklaşmasıyla Fransa, Cezayirli silâh altına almaya başlamış, karşı çıkanları Osmanlı vilayeti olan Suriye'ye sürgüne göndermiştir (Sönmez, 2007:33). Savaş boyunca silah fabrikalarında Kuzey Afrikalı işçileri askerî bir disiplin altında çalıştırmıştır. Sebebi, işçilerin aralarında örgütlenerek toplu bir isyan çıkarma korkusudur. Savaşa katılmanın karşılığında Avrupalılara göre iki kat fazla ödedikleri vergilerin azaltılması, kanun önünde eşitlik gibi isteklerde bulunmaya başlamışlardır. Sonuçta 155 bin Cezayirli Birinci Dünya Savaşı'na Fransa adına katılmış, 25 bini Fransa adına savaşta can vermiştir.

Cezayir milliyetçiliği savaş içinde uyanmaya başlarken, 1914'te "Genç Cezayirli" derneği kurulmuştur. Dernek, Cezayirli arasında ülkelerinin durumuna ilişkin siyasal tartışmaların başlamasına katkı sağlamıştır.

Cezayirli için Osmanlılar ve Osmanlı ülkesi bir sığınma ve sürgün yeri olurken, Birinci Dünya Savaşı içinde Çanakkale Zaferi onlar için de bir kurtuluş umudunu doğurmuştur. İngiltere ve Fransa'nın sömürgeci altında yaşayan Müslümanlar arasında beliren öfke, umut, umutsuzluk ve coşku duygularının bir arada yaşanması, Cezayir halkı için de geçerlidir. Kendilerini kurtaracak Osmanlı ümidini yeniden yeşertirken, Osmanlı'nın 1918'de savaşı kaybetmesi bu duygunun sarsılmasına yol açmıştır. Türklerin Kurtuluş Savaşı'nı başlatması Cezayirli arasında sevinçle karşılanırken "Kemal Paşa" adı kulaktan kulağa yayılmaya başlamıştır (Stora, 1987:138). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Cezayir milliyetçiliği Abdülhamid Bin Badis, Ahmet Messali Hac, Ferhat Abbas gibi önderlerini yaratırken, bu kişilerin üçü de Atatürk'ten övgüyle bahsetmiştir. Ferhat Abbas yazılarını bir süre "Kemal Abenserage" takma ismiyle yazmıştır. İsimler Mustafa Kemal ve son Endülüs hükümdarının ön adlarından oluşmuştur (Sönmez, 2006:93).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Cezayir'de hiçbir şey eskisi gibi olmamıştır. Gerek fabrikalarda işçi olarak çalışanlar gerekse savaşa katılarak dünyada meydana gelen siyasal ve sosyal gelişmelerden haberdar olarak askerden dönenler artık geleceklerini farklı düşünmeye başlamışlardır. Abdülkadir'in torunlarından Emir Halid, genç bir işçi olarak Fransa'da yaşamaya başlayan ve sendika çalışmalarına katılan Ahmet Messali Hac, din adamlığıyla ön plana çıkan Abdülhamid Bin Badis ve Ferhat Abbas Cezayir milliyetçiliğinin doğuşunda simge isimler olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransız egemenliğindeki Alman işgaline uğrayan Kuzey Afrika'nın üç ülkesi Cezayir, Fas ve Tunus Fransa'nın müttefiklerinin yardımıyla Alman işgalinden kurtarılan, milliyetçi önderlerin müttefik ülke temsilcileriyle bağlantı kurarak, kendi geleceklerine ilişkin isteklerde bulunduğu bir gerçektir (Mahfud, 2006:1). Fakat Cezayir için silahlı kurtuluş mücadelesi, Messali Hac'ın liderliğindeki "Cezayir'in Halk Partisi"nden ayrılarak Ahmet Ben Bella'nın liderliğindeki Milli Kurtuluş Cephesi militanları tarafından Kasım 1954'te başlatılmıştır. 1962'ye kadar sekiz yıl devam eden Cezayir kurtuluş mücadelesi dünyada geniş yankılar uyandırırken, Cezayir halkı bir

milyona yakın insanını kaybetmiştir. Cezayir'deki bağımsızlık mücadelesi sadece Cezayir ile sınırlı kalmamış, Fransa'da bulunan göçmen işçiler özellikle Paris'te yaptıkları gösterilerle büyük yankılar uyandırmıştır.

Gerek Cezayir'de şiddet olaylarının artan bir şekilde tırmanması, gerekse Fransa'da bulunan Cezayirliilerin yaptığı gösteriler dünya kamuoyunun dikkatini çekerken, ülkede ekonomik ve siyasal sorunlar baş göstermiş, hükümet bunalımları meydana gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın lideri General De Gaulle tekrar Fransız Meclisi tarafından göreve çağırılmış, ülkede ordunun darbe girişimlerini önlemiştir (Selim, 1984:93). 1962'de yapılan Evian Anlaşması ile Cezayir'in bağımsızlığına kavuşmasındaki aşamalarda De Gaulle'ün sorumluluğunda gerçekleşmiştir.

Cezayir bağımsızlık hareketinin başladığı tarih olan 1954'te Adnan Menderes'in başbakanlığında Demokrat Parti iktidarda idi. Sekiz yıllık mücadele döneminin Türkiye açısından iki safhası vardır. Birinci safhada, 27 Mayıs 1960 Askerî Müdahalesine kadar DP iktidarı kesintisiz devam etmiş, muhalif partiler olarak ise Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi olmuştur. İktidar partisini çeşitli gazeteler desteklerken sürekli yayın organı *Zafer* gazetesi olmuştur. 27 Mayısla birlikte *Zafer* yayın hayatına son vermiştir. İncelememizde bu gazeteyi 1960'a kadar iktidar yanlısı yayın olarak ele aldık. Muhalif yayın olarak ise CHP'nin yayın organı *Ulus*'u inceledik. İktidar ve muhalefete aynı mesafede bulduğumuz için *Hürriyet* gazetesini seçmeyi uygun bulduk. Bu gazeteleri seçmemizin bir nedeni de her üç gazetenin dış politikayı günlük olarak geniş şekilde değerlendiren köşe yazılarının olmasıdır. Dönemin sadece gazetelerini incelemenin yeterli olmayacağı kaygısıyla yayın hayatında süreklilik göstermesinin yanında o dönemde var olan çeşitli siyasal görüşleri yansıtan yayınlara da Cezayir sorununa sıklıkla yer veren dergileri çalışmamıza katarken, bu yayınları Türkçü, İslamcı, Solcu ve bağımsız olarak değerlendirdik. Sol olarak nitelendirdiğimiz *Yön* dergisinin Cezayir bağımsızlık mücadelesinin sonlarına doğru 1962'de yayına başladığını belirtmek isteriz. *Toprak* dergisini Türkçü, *Sebilürreşad* ve *Büyük Doğu* dergilerini İslamcı, bağımsız yayın yaptığını yazan *Forum* dergisini biz de bağımsız olarak ele aldık. *Kim* ve *Akis* dergilerini CHP yanlısı ve 27 Mayıs'a kadar iktidara muhalif dergiler olarak değerlendirdik. Dönemin bütün yayınlarını incelemek bu incelemenin sınırlarını aşacağından, seçimi konu ile ilgili yazı ve süreklige göre yaptık.

Dönemin gazete ve dergilerinde Cezayir ile ilgili haberler bağımsızlık hareketinin başlamasından itibaren verilirken, olaylara ilişkin yorumlar 1957 yılından itibaren daha çok yapılmaya başlanmıştır. Cezayir olaylarından dolayı Fransa'da meydana gelen hükümet bunalımları, Birleşmiş Milletler'de Fransa'nın karşı karşıya geldiği güç durumların üzerinde durulurken, Cezayirli milliyetçilerle ilgili bilgiler basında yer almamıştır. Kanaatimize göre bunun belli başlı nedenleri şunlardır:

Türk basınının bilgilenme kaynakları Batılı basın ve haber ajanslarıdır. Türk basınından gazeteciler mücadelenin sonuna doğru ancak Cezayir'e gidebilmişlerdir. Fransa'nın ülkeye yabancı basının girmesine izin vermemesinin yanında, o dönemde gazetelerin ekonomik güçlüklerini göz ardı etmemek gerekir. Bir başka neden ise Cezayirli milliyetçiler 1957'den sonra dünya kamuoyuna kendilerini daha çok anlatma olanakları bulmuşlardır. Milli Kurtuluş Cephesi'nin en çok yardım gördüğü ve propagandasını Kahire merkezinden yapması, dolayısıyla Kahire merkezli olması, o yıllarda bölgede Türkiye-Mısır çekişmesinin Cezayirli milliyetçi önderlerinin Mısır

lideri Cemal Abdün Nasır'ın etkisinde olduğu kuşkusunu eklememiz gerekir. Son olarak Cezayir davasının Bağlantısız ülkeler ve Arap ülkeleri tarafından daha çok gündeme getirilmesi, Türkiye'nin de Batılı ülkeler, dolayısıyla Fransa ile ekonomik ve siyasi ilişkilerinin daha yoğun olması Türk hükümetinin sessiz kalmasına neden olmuştur. Yine 1957'ye kadar Türk dış politikasını değerlendirmede basında ve iktidar-muhalefet arasında paralellik taşıması, Cezayir hakkında da benzer görüşlerin ifade edilmesine yol açmıştır. Hükümet ve basının ilgisizliği dönemin kimi aydınları tarafından eleştirilmiştir. Bütün bu eleştirileri toplayarak, kendi görüşleri ile birlikte bir kitap haline getiren Avni Çeviker, *Hür Cezayir* ismiyle yayınlamıştır (Çeviker, 1958:4). Kitapta, Türk halkının Cezayir davasını başından sonuna kadar desteklediğini, ancak bazı gazetelerin ve hükümetin Cezayir'deki gelişmeleri görmezlikten geldiği görüşünü ileri sürmüştür. Hatay Milletvekili İhsan Ada'nın 1955'te *Vatan*, Cihad Baban, *Yeniğün* Bülent Ecevit'in *Ulus* gibi gazetelerde yazılarını ve Şair Ahmet Arif'in bir mektubunu kitabına alarak Türk aydınının Cezayir hakkındaki duyarlılığını örneklerle anlatmıştır.

2. İKTİDAR YANLISI BASIN

2.1. Zafer Gazetesi

Zafer gazetesi DP'nin yayın organı niteliğinde bir gazetedir. 27 Mayıs 1960 Askerî Müdahalesiyle birlikte yayın hayatı sona ermiştir. Demokrat Parti ve Menderes Hükümeti'nin yayın organı niteliğindedir. Cezayir Bağımsızlık Hareketi ile ilgili haberlere sık sık yer vermiştir. Haber kaynakları dönemin gazete ve dergilerinin haber kaynaklarından farklı değildir. Genellikle uluslararası haber ajansları ve dönemin Fransız basın ve yayın organlarından aktarılan haberlerdir. Hükümetin dış politikasına eleştiri getirmediği gibi, muhalefet ve yayın organı *Ulus* ile iç ve dış politika konusunda polemiklere girmesine rağmen, Cezayir ile ilgili konularda bu tür tartışmalara rastlanmamıştır. Gazete'nin dış politika yazarı Mücahit Topalak, "*Dış Politika*" köşesinde Cezayir sorununu konu alan yazılar yazmıştır. Topalak Cezayir sorununu Fransa'nın bir iç sorunu olarak ele alırken, o tarihlerde Fransa'da meydana gelen hükümet bunalımlarını ve hükümetlerin ortaya koyduğu çözüm önerilerini sayfalarına taşıırken, Batı ittifakının güçlü bir üyesi olan Fransa'nın çözüm arayışlarındaki çıkmazlarının müttefiklerine verdiği zararları yönünden soruna yaklaşmıştır. Bağımsızlık mücadelesi veren Cezayirli siyasal önderlerle ilgili bir değinmede bulunmazken, bulunacak çözümün şekli ve niteliği konusunda bir yorum getirmemiştir.

1955 yılından itibaren meydana gelen olaylarla ilgili verilen haber başlıkları ilgili birkaç örnek verecek olursak:

"Cezayir'de Dün Yeniden Kanlı Çarpışmalar Oldu" (Zafer:1955, Ocak 5).
Cezayir'de Şiddetli Çarpışmalar Oluyor" (1955, Ocak 24). "Cezayir'de Dün Fransızlar Taarruza Geçti" (1955, Ocak 24). "Cezayir'de Dün Birçok Suikast Yapıldı" (1955, Eylül 16). Cezayir'de Dün Yeni Cinayetler İşlendi" (1955, Ekim 2). Cezayir'de İşlenen Müthiş Cinayetler", (1955, Temmuz 9), Cezayir'de Mukavemet Hareketi Genişliyor" (1955, Temmuz 5). "Cezayir Mukavemetçilerinin Suikastları Yine Arttı" (1955, Temmuz 1). "Cezayir'de Bir Fransız Valisi Katledildi" (1955, Mayıs 26). "Cezayir'de Mukavemet Hareketi Şiddetlendi", "Bütün Cezayir'de Başlayan Hareket Büyüyor", Mukavemetçiler Uçakla Kovalanıyor (1955, Aralık 3). Örneğin "Cezayir'de Tedhiş Hareketi Büyüyor" haberinin ayrıntıları şöyledir:

“Fransız askerleri ile Cezayir milliyetçileri arasındaki çarpışmalarda ölenlerin sayısı 21’e yükseldi. Cezayir’de karışıklıklar devam etmektedir. Cezayir milliyetçileri ile Fransız askerleri arasında çarpışmalar vuku bulmaktadır. Şimdiye kadar cereyan eden çarpışmalarda ölenlerin sayısı 21’e çıkmıştır. Çok sayıda yaralı vardır.

Fransız umumi valisi Cezayir’deki duruma hâkim olabilmek için dün Fransa’dan takviye kuvvet istemiştir. Bildirildiğine göre bugün ilk parti olarak üç paraşütçü takımı gönderilmiştir. Ayrıca 60 kişilik bir polis kuvveti de Fransa’dan Cezayir’de müteveccihen hareket etmiştir. Cezayir milliyetçileri ise faaliyetlerine ara vermeden devam etmektedir. Önümüzdeki günlerde bura mühim hadiselerin cereyan edeceği muhakkak nazarı ile bakılmaktadır.”

ABD’nin gelecekteki başkanı Kennedy’nin Amerikan Senatosu’nda Cezayir ile ilgili yaptığı konuşma *Zafer* gazetesinde de yer almıştır (1957, Temmuz 3)

Fransa’nın Slovenya bandıralı silah yüklü bir gemiye Cezayir milliyetçilerine silah götürdüğü gerekçesiyle el koyması üzerine Yugoslav yönetimi ile Fransa arasında çıkan gerginliği değerlendiren gazetenin dış politika yazarı Mücahit Topalak, Fransa’nın Cezayir sorunu yüzünden diğer ülkelerle sorunlar yaşamaya başlamasına dikkat çekmiştir. Fransa’nın dostları ile yaşadığı sorunların, Cezayir’de yapılan savaşın meşruiyet derecesinden daha önemli olduğu tezini savunmuştur (1958, Ocak 23). 1958 Nisanında Tunus, Fas ve Cezayirli temsilciler Tanca konferansını düzenlemişlerdi. Konferansın temel konusu Kuzey Afrika ülkelerinin bir konfederasyon çatısı altında toplanarak, dış politikada ortak hareket etmesidir. Konferansta üç ülkenin temsilcileri ortak bir meclis oluşturulması, dış politikada ortak karar, diğer ülkelerin Fransa’ya silah yardımı yapmaması konusunda tavsiyede bulunulması gibi ortak kararlar almışlardır. Topalak yaptığı değerlendirmede alınan kararların tavsiye niteliğinde olduğunu, Fas ve Tunus’un, Fransa ile sorunlarını çözüme kavuşturmada zorlanacakları yönünde görüşlerini yazmıştır (1958, Nisan 29). Topalak, Kuzey Afrika ülkeleri ile ilgili bir başka değerlendirmesinde Fransa’nın Sahra petrolerini Tunus topraklarından geçirmesi konusunda Tunus lideri Burgiba ile anlaşmasının Cezayir milliyetçi önderlerini kızdırdığını, Burgiba’yı ölümle tehdit ettiklerine değinmiştir. Cezayirli liderler, Fransa’nın Cezayir’den çaldıkları petrolerini Tunus gibi kendilerini her yönden destekleyen kardeş bir ülkenin topraklarından geçirmesine göz yummasını Mağrip davasına ihanet olarak nitelendirdiklerine dikkati çekmiştir. Tanca Konferansında alınan kararların Fas ve Tunus meclislerinde onaylanmamasını da milliyetçi liderleri kızdırdığını, karşılığında Cezayirli Kahire yönetimi ile yakınlaşmaya başladığı görüşünü ileri sürmüştür. Fas ve Tunus’un genç birer devlet olduğunu, her türlü yardıma ihtiyaçları olduğunu, ülkelerinde kendilerine muhalif müfritlerin güç kazanmaması gerektiğini, bu nedenle her iki ülke liderlerinin ülkelerinin çıkarlarını gözetmeye mecbur olduğu yönünde değerlendirmiştir (1958, Mayıs 2). Topalak bir başka yazısında Mağrip’teki gelişmeleri değerlendirirken, Cezayirli milliyetçi önderleri “müfritler” olarak nitelendirmiştir. Müfritin anlamı bozguncu, fesat çıkarıcı olduğuna göre, milliyetçi önderlerin varlığını bölgenin istikrarı açısından olumsuz olarak değerlendirmiştir. Topalak, bölgedeki durumu bölge ülkeleri Mısır, Tunus ve Fas’ın Fransa ile olan ilişkileri açısından ve bu ülke liderlerinin Batı ve Nasır ile olan ilişkilerini esas alarak değerlendirmiştir. Tunus ve Fas’ın Arap Birliği’ne girmeleri ve liderleri Habib Burgiba ile V. Muhammed’in Batıya daha yakın olmalarını olumlu

bulmaktadır. Fas ve Tunus yönetimlerinin Cezayir konusunda Fransa'ya sert tavırlar almalarını müfritlerin yani Cezayirli milliyetçilerin baskısı, aynı zamanda ülke kamuoylarında da baskı yaratması sonucunu doğurduğu şeklinde değerlendirmiştir. Öte yandan Fas ve Tunus'un Arap Birliğine girmesiyle Mısır lideri Nasır'ın etkisinde daha çok kalacağı yönünde değerlendirirken, bu durumun bölgede sorunların çözümünü güçleştireceğini ileri sürmüştür (1958, Ağustos 12). Cezayirliilerin sürgünde bir geçici hükümet kurlmaları üzerine Arap ülkeleri bu hükümeti tanımışlardır. Arap Birliği toplantılarına sürgün hükümeti üye olarak katılırken, Cezayir sorunu birliğin başlıca konuları arasında yer almıştır. Birlik Cezayir Geçici Hükümetine 12 milyon Mısır Lirası yardım kararı olarak, mali desteklerini açıkça ilan etmişlerdir. Topalak, yardıma ilişkin değerlendirmesinde yine Cezayirli milliyetçilerle sürgündeki önderler arasında ayırım yapmıştır. Cezayir bağımsızlık hareketini yönlendiren liderlerin sürgünde ya da tutuklu olduklarını, kurdukları hükümetin ülkedeki silahlı mücadeleyi ve dış politikalarını bizzat yürüttüklerini değerlendirmemiştir. Dönemin Mısır-Türkiye ilişkilerinin gergin olması, Mısır lideri Nasır'ın Türk basın yayın organlarınınca eleştirilmesi nedeniyle, Kahire merkezli gelişen bütün olayları o dönemin yazarları tarafından olumsuz değerlendirmesine yol açmıştır. Topalak, Cezayir'e yapılacak mali yardımın Kahire'de bulunan Cezayirli önderler tarafından propaganda için kullanılacağını ve bu propagandanın da en çok Nasır'ın yararlanacağını yazmıştır. Yine aynı yazıda, Cezayirli liderlerin lüks içinde yaşadıklarını ileri sürerek Cezayir'deki mücadeleye faydalarının olmadığı şeklinde ifadeler kullanmıştır (1958, Eylül 19).

Mücahit Topalak'ın yazılarını bütün olarak değerlendirdiğimizde, Cezayir bağımsızlık hareketini Fransa'nın bir iç sorunu olarak baktığı sonucuna varmaktayız. Fransa'nın çözümü geciktirmesini, batılı müttefiklerini güç durumda bıraktığı, bu durumun soğuk savaş döneminin Doğu-Batı çekişmesinde Türkiye'nin de dâhil olduğu Batı cepesinde yarattığı güçlükler açısından değerlendirmiştir. Öte yandan Cezayir bağımsızlık hareketini yöneten liderlere Mısır ile yakın ilişkisi olduğu gerekçesi ile şüphe ile bakmıştır. Cezayirli liderler ile Tunus lideri Burgiba'nın zaman zaman yaşadığı sorunları, Burgiba'nın Batı yanlısı bir kişilik olmasına bağlarken, Cezayirli liderleri eleştirmiştir. Fransa'nın Cezayir'de önemli bir askerî güç bulundurması ve General De Gaulle'ün dönemin saygın devlet adamlarından biri olması, Fransa'nın soruna çözüm bulacağı, ya da milliyetçi hareketi bitireceği şeklinde kanaat oluşturmasına neden olmuştur.

3. MUHALEFET YANLISI BASIN

3.1. Ulus Gazetesi

Ulus gazetesi CHP'nin yayın organı niteliğinde bir gazetedir. Cezayir olaylarını başlangıcından itibaren sayfalarına haber olarak taşırken, birinci sayfada yer alan dış politika köşesinden, dönemin dış politik gelişmelerini sürekli bir şekilde Ahmet Şükrü Esmer değerlendirmiştir. Bu değerlendirmelerde yazar sık sık Cezayir konusunda yazılar yazmıştır. Öte yandan Hüseyin Cahit Yalçın, Bülent Ecevit, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarlar da dış politikayı içeren yazılarında Cezayir konusuna da değinmişlerdir. Cezayir konusunu Fransa ve Cezayir milliyetçileri açısından ele alan yazarlar, 1957'den itibaren hükümetin dış politikasını eleştirel bir tarzda ele alırken, Cezayir sorunu karşısındaki sessizliğini de aynı şekilde eleştirmişlerdir. Örneğin Yakup Kadri Karaosmanoğlu 1957'de dönemin bağımsızlık mücadelelerine yer verdiği

yazısında, Mustafa Kemal'in başlattığı bağımsızlık mücadelesi ile mazlum milletlere bir "istiklal bayrağı" açtığını, Türk milletinin bir hamlede medeniyet ve insanlık âleminin en güvenilir nizam unsurlarından bir yere ulaştığını yazmıştır. Dünya haritasına istediği gibi belirleme hakkını kendinde gören büyük Avrupa devletlerinin artık Türkiye gibi bir ülkeyi hesaba kattıklarını, bu nedenle Uzakdoğu'dan Yakındoğu'ya, Kuzey Afrika'nın son ucuna kadar bütün mazlum ve esir milletlerin ondan gelecek ümit ışığına gözlerini çevirdiklerini, bir anda Kemal adının "Hürriyet" ve "İstiklal" remzi olduğuna dikkati çekmiştir. Atatürk döneminin dış dünyada uyandırdığı yankılarla dönemin dış politikasını karşılaştıran yazar, izlenen politikayı dönemin örnekleriyle eleştirmiştir. Tunus, Fas ve Cezayir'deki bağımsızlık mücadelesine hükümeti seyirci kalmakla suçlamıştır.

"Evet, fakat hiç de öyle olmadı. Kemalist Türkiye daha bir takım istiklal mücadelelerine, milletçe candan takip etmekle beraber, devletçe bir seyirci vaziyetinde kaldı. Tunus Fas davaları Birleşmiş Milletlerde birçok hararetli çekişmelere meydan açarken bizim sesimiz hiç işitilmedi. Hatta bazı defa menfi bazı defa müstenkif, vaziyetler aldığımız görüldü. Şimdi Cezayir'de cereyan eden kurtuluş savaşı karşısında da ne düşündüğümüz malum değildir." (Karaosmanoğlu: 1957, Şubat 8)

Bülent Ecevit, Fransa'nın NATO emrindeki askerlerini ve silahlarını Cezayirli milliyetçilere karşı kullanmasını eleştirirken, Türkiye'nin de bir NATO üyesi olduğunu ve Fransa'ya kullanma iznini veren ülkelerden birinin de Türkiye olduğuna dikkati çekmiştir. Bu silahların masum Cezayir halkına karşı kullanıldığını, bu suça Türkiye'nin dolaylı olarak katılmasını eleştirmiştir (Ecevit:1957, Mayıs, 15).

Ahmet Şükrü Esmer, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki çıkarlarından asla vazgeçmeyeceğini belirtirken Fas ve Tunus'a 1956'da bağımsızlık verdiğini, fakat bu ülkelerdeki askerî üslerini boşaltmayacağını, Cezayir'in güvenliğini sağlamak için buna zorunlu olduğunu ileri sürmüştür (1956, Temmuz 6). 1956 yılında Guy Mollet hükümetinin Cezayirli Fransızlardan herhangi bir çözüme gitmemesi için baskı gördüğünü, 132 yıldır devam eden statükonun devam etmesini istediklerini yazarken, mevcut durumun sürdürülmesinin ise imkânsızlığına dikkati çekmiştir (1956, Şubat 9). Öte yandan, Guy Mollet hükümetinin yapmaya çalıştığı ıslahatlara destek bulmakta zorlanmasını, hükümetin, parlamentoda sayısal zayıflına bağlayan Esmer, aşırı solun ve aşırı sağın da muhalefet etmesini örnek vererek, zorluklarının ne kadar büyük olduğuna dikkati çekmiştir (1956, Şubat 18).

Ulus Cezayir'deki olayları okuyucusuna aktarırken, milliyetçileri "mukavemetçi" olarak adlandırmış, haber kaynağı olarak Fransız haber kaynaklarından aldığını belirtmiştir. Haberin başlığı ise "Cezayir Katliamı"dır. Cezayir'in çeşitli yerlerinde bir günde 81 mukavemetçinin öldürülmesini katliam olarak nitelendirmiştir (1957, Haziran 15). Cezayir Milli Kurtuluş Komitesinin uluslar arası kamuoyunun dikkatini bu ülkeye çekmek için, çeşitli devlet başkanlarına çektiği telgrafi yayımlarken haberin başlığını "Cezayir Halkı Yardım İstedi" olarak vermiştir. Telgraf ile bilgi şöyledir:

"Fransızlar Cezayir'de esirleri öldürmekte, toplu halde Cezayirlileri idam etmekte, bütün işlediği cinayetleri Cezayirlilerin intibar ettiğini iddia etmekle temizlemek istemektedir. Cezayir Milli Kurtuluş Cephesinin yabancı memleketlerdeki

heyeti, Fransızların Cezayir Halkını yok etmek gayesini güden Fransa bütün bu hareketleriyle Cezayir halkını katliamla yok etmek gayesini gütmektedir. İstiklaline kavuşmayı azmetmiş olan Cezayir halkı, dünya halkını insanlık aleyhinde işlenen bu cinayetleri önlemek üzere yardıma davet eder (Ulus:1957, Temmuz 8).

Yukarıdaki telgrafın Türk devlet adamlarına çekilip çekilmediğini belirtmeyen gazete, aynı yılın Ekim ayında Cezayir Milli Kurtuluş temsilcisinin Türkiye'ye gelerek yardım talebinde bulunduğunu yazmıştır. Haberin kaynağı verilmemiştir.

"Haber alındığına göre Cezair Milli Kurtuluş Cephesini temsilen şehrimize gelerek, Kuzey Afrika'da cereyan etmekte olan vahim hadiseler etrafında alakalılarla temaslarda bulunarak dün uçakla Kahire'ye avdet eden Cezairli liderler avdetlerinden önce Başbakan ile B.M. Meclisi başkanına tevdi edilmek üzere birer mesaj bırakmışlardır.

Her iki mesajın da mühim hususları ihtiva ettiği belirtilmekte Kuzey Afrika'daki Fransız mezalimini ispat eden bazı vesika ve malumatın mesajlarda yer aldığı ilave edilmektedir. M.M.(Millet Meclisi) Başkanı tevdi edilen mesajda ise ayrıca Cezayir'deki vahim durumla, Fransız zulmünün Türkiye B.M. Meclisine duyurulması ve yüksek meclisin Cezair'e müzaheretinin temini istenmektedir" (1957, Ekim 28).

3.2. Akis Dergisi

Akis dergisi Cezayir bağımsızlık hareketinin başladığı Kasım 1954'ten bağımsızlığını kazandığı 1962 Temmuz ayına kadar yayını bazı kısa araların dışında, devam ettiren haber ve yorum dergisidir. Menderes Hükümeti'ne muhalefet ederken, CHP'yi destekleyen bir yayın politikası izlemiştir. Cezayir olaylarına genellikle derginin "Dünyada Olup Bitenler" bölümünde yer vermiştir. Bu bölümde dünyadaki gelişmeler ve Türk dış politikası yorumlanarak anlatılmıştır. Bu bakımdan Cezayir ile ilgili haberleri Akis'in değerlendirmeleri olarak aktaracağız.

Cezayir'de olayların başladığı tarih olan 1 Kasım 1954'ün yankısı 13 Kasım 1954 tarihinde yayınlanan sayısında yer almıştır. "Kuzey Afrika" ana başlığının alt başlığı "Cezayir'de İsyân" idi. Fransa'nın Fas, Tunus'tan sonra Cezayir'de de başının belada olduğunu öyküleştirerek anlatan Akis, daha başlangıçta bu isyanın Cezayir'in bağımsızlığını kazanıncaya kadar süreceğini ve kazanacağı yorumunu yapmıştır:

"Ayaklanmanın bir tarihini tespit istenilirse, bunun bir Kasım'da başladığı söylenebilir. O gün Cezayir'deki Fransız kuvvetlerine tecavüzler vaki olmuş, fakat bunlara ilk önce büyük bir ehemmiyet atfedilmek istenmemiştir. Zira doğrusu istenilirse, Tunus ve Fas'taki vahim vaziyete benzemekle beraber Cezayir'de de Fransızların bir nevi iğne üzerinde oturdukları bilinmiyor değildi. Fakat Cezayir'in Fransızlar için ehemmiyeti büyüktü. Tunus ve Fas devletler hukukuna göre Fransa'dan ayrı iki devlet olduğu halde Cezayir Fransa'ya bağlı bir toprak parçası idi."(1954, Kasım 13). Ayaklanmanın başladığı günlerde Fransa'nın aldığı tedbirlere değinen Akis, Fransa'nın olaylar karşısındaki şaşkınlığını da okuyucularına aktarmıştır.

"Tecavüzler Kasım'ın ilk haftasında öyle bir hadde vardı ki Fransa en süratli şekilde yani tayyare ile Cezayir'e takviye sevk etti. Fakat askerî kuvvetlerin hareketi hiç de kolay olmuyordu. Arazi dağlıktı yerliler son derece ustalıkla bir gerilla hareketi tertiplemişlerdi. Küçük Fransız birliklerine ani olarak hücum ediyorlar, hemen hepsini

kılıçtan geçirdikten sonra tekrar dağlara kaçıyorlardı. Büyük kuvvetler geldiği zaman hiç kimseye rastlanamıyordu. Asiler (Fransızlar, kendilerine karşı ayaklanan milliyetçilere bu ismi veriyorlardı-) zaman zaman bazı köy ve kasabaları da ele geçiriyor, oradaki Avrupalıların evlerini yağma ediyor, fakat üzerlerine muntazam kuvvetler yürüyünce süratle çekilip gidiyorlardı (1954, Kasım 27).

Fransızlar olayları çetecilik ve soygunculuk biçiminde nitelendirirken, Akis soygun olaylarını doğrulamakla birlikte sadece bu boyutuyla görmenin yanlış olduğunu şöyle aktarmıştır:

“Çeteler bir yandan Cezayir’in istiklali için mücadele açtıklarını ilan ederken, diğer taraftan da soygunculuk vakaları artıyordu. Emniyet ve asayiş hemen hiç kalmamıştı. Tabii hemen her yerde hâkim olan Fransızlardı, kuvvet ve kudret onlardaydı. Askerlerin girdikleri yerde çeteciler – Fransızlar bunlara fellegha diyorlardı- faaliyette bulunuyorlardı... Halkın kimi tuttuğu belli değildi. Fransız propagandası derhal faaliyete geçti ve hareketin sadece haydutların marifeti olduğunu, asilerin az zamanda temizleneceğini, memleketin her tarafında halkın Fransa’ya karşı asillerin gösterileri yaptığını ilân etti. Bunların aslı yoktu Çetecilerin haydutluk yaptıkları doğru olmakla beraber, hareket milli bir kıyamdı. Sadece b.ir şef yoktu ve hareketler mahalli kalıyordu. Bir koordinasyon, bir zaptı rapı mevcut değildi. Cezayiriler istiklal mücadelesinin başındaydılar” (1955, Temmuz 16).

Ayaklanmanın ilerleyen zamanlarında Akis Cezayirle ilgili değerlendirmelerini çarpıcı bir fotoğrafla birlikte vermiştir. Bir Fransız askeri, yalın ayak, yarı çıplak, elleri bağlı, boynuna bir ip geçirilmiş ipin ucu askerde bir Cezayirli gence silahını doğrultmuş bir fotoğrafın altına “kabahat çıplak adamda imiş” yazısıyla vermiştir. “Kuzey Afrika” başlığını taşıyan yazıda alt başlık “Emperyalizmin Son Kalesi”dir. Yazıda Fransa başbakanı Mendes France’ın ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles’e NATO güçlerini Cezayir’de kullanması ve Mısır ile İspanya’nın Cezayirli milliyetçilere silah yardımı yapmaması konusunda uyarmasını istediğini yazmıştır (1957, Şubat 2).

Cezayirliilerin dağınıklıktan kurtularak Ulusal Kurtuluş Ordusu’nu kurmalarıyla birlikte faaliyetlerini bütün ülkeye yaydıklarını, burada bulunan Fransızlarının rahatlarının kaçtığını, 125 yıl önce yerleşmiş olan Fransız nüfusa artık huzur vermedikleri yorumunu yapmıştır. Dergi karışıklıkların nedenini anlatırken, Cezayir tarihini Türklerle birlikte anlatarak, nasıl işgal edildiğini ve sonrasında Cezayirliilerin mülsüzleştirilme sürecini ele almıştır. Görünüşte Cezayirliilerin Fransız vatandaşı olduğunu, ancak gerçeğin farklı olduğunu ileri sürmüştür (1956, Şubat 25). 1956’da Cezayirli milliyetçilerin Fransız işgalini protesto etmek için düzenledikleri dayanışma grevinin sonuçlarını yorumlayan Akis; grevin Cezayirliiler açısından başarılı olduğunu, Fransız güvenlik güçlerinin kapalı zorla dükkânları açtırmaya giriştiğini, kapıları kırılan dükkânların yağmalandığını, ateşe verildiğini, Araplara insanlık dersi veren Fransızların onaylanmayacak tepkiler vermesini eleştirel bir yaklaşımla anlatmıştır. Cezayir sorununun Birleşmiş Milletler genel Kurulunda görüşülmesine değinen dergi, önceden Fransa’yı destekleyen Türkiye’nin şimdi destekleyip desteklemeyeceğinin merak edildiğini, Türkiye’nin Bağdat Pakti’nin Müslüman üyelerinin baskısı altında olduğu görüşüne yer vermiştir (1956, Nisan 7)

Derginin yazarlarından Aydemir Balkan savaşın geldiği aşamayı anlatırken, Cezayirlilerin haklı bir dava uğruna savaştıklarına dikkati çekmiştir:

“Cezayirli vatanseverler 14 aydır yeni bir ölüm dinim savaşındadırlar. Cezayir'in tarihinde Fransızlara karşı kıyamlar sayısızdır. Bunlar adet ve makineyle insafsızca boğulmuştur. Fransa her iki dünya savaşından sonra kendi saflarında harbeden Cezayirli sipahilere, nişancılara vaat ettiği reformları getirmemiş, sözünü tutmamıştır. Cezayirliler her iki savaşta da Fransa için kan dökmüşlerdir. Flandre'dan Ardenes'lere Ren boylarından İtalya'ya kadar sayısız Cezayirli düşmüş, savaş sahalarını hilalli mezar taşları doldurmuştur. Bu gün Cezayirliler artık “hürriyetin verilmeyeceğini, ancak alınabileceğini” anlamışlardır. Onun için bilhassa Fashların mücadelelerinde muvaffak olduklarını gördükten sonra amansız bir kavgaya girişmişlerdir. Silahları yoktur. Müttefikleri yoktur. Coğrafi vaziyetleri yardıma imkân vermemektedir. Davaları, Güvenlik Konseyinde, Birleşmiş Milletlerde, Fransa'nın vetosuyla geri itilmiştir. Cezayirlilerin sesi dünyaya duyulmamakta, vaktiyle aynı dava uğruna kan döken nankör milletler tarafından bilinmezlikten gelmektedir. Cezayir'deki 9 milyon insan kendi yağıyla kavrulmaktadır” (Balkan:1956, Mart 9).

Yazar, artık Fransızların hiçbirinin artık Cezayir efsanesine inanmadıklarını, bu nedenle gençlerin Cezayir'de savaşmak için askere gitmek istemedikleri görüşüne yer vermiştir. Cezayirlilerin istiklal savaşı yaptıklarına onların da inandıklarını ve “pis harp” dediklerine dikkati çekerken, savaşın sürmesini isteyenlerin, nüfuzlu küçük bir azınlığın olduğunu, hatta kendisinin Fransa'dan böylesine bir yazı yazabilmesinin de göstergesi olduğunu yazmıştır. Balkan başka bir yazısında Türkiye'nin Bandung Konferansında kendine ters düşen politikaları savunmasını, Balkan Paktı uğruna bazı Arap ülkelerini karşısına almasını, Cezayir konusunda Birleşmiş Milletlerde Fransa'yı desteklemesini ve karşılığında, uluslararası sorunlarında İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'nin karşısında yer almasını, yine Türkiye'nin hatalı politikalarına bağlamıştır (1956, Mart 9).

“Mesul bakanlarımız ve idarecilerimiz ve dostumuz Fransa'yı gücendirmemek kaygusuyla Kuzey Afrika'daki vatanseverlerin mücadelesini bilmezlikten gelmişler, güvenlik Konseyinde ve Birleşmiş Milletlerde daima ve aşırı bir sadakatle Fransa'yı tutmuşlardır. Buna mukabil Fransa ne yapmıştır? Bağdat Paktına açıkça cephe almış, Kıbrıs'ta yine Yunan tezini tutmuş, Mısır ve Hint liderleriyle anlaşmaya başlamıştır. Müttefiklerimizin büyük bir çoğunluğuyla ticaretimiz kesintiye uğramış, yeni kredi vaatlerinin hiçbir zaman arkası gelmemiştir.

Bütün bu olan bitende kazancımız, menfaatimiz nerededir? Gösteriniz, izah ediniz, incinen gururuyla, zedelenen prestijiyile bekleyen, her şeye rağmen sabır ve tevekkülle bekleyen, Türk milletine anlatınız” (1956, Mart 9).

Doğan Avcıoğlu, Cezayir sorununu farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Cezayir'de yaşayan Avrupalılarla Müslümanların birbirlerine tahammül ederek yaşamak zorunda olduklarını, Fransa'nın ne kadar askerî gücü olursa olsun, Müslümanların başkaldırısını durduramayacağını, Müslümanların ise Avrupalıları yok edemeyeceğini ileri sürmüştür. Her iki tarafında izledikleri şiddet politikasının birbirlerine kin ve nefreti arttırmaktan başka işe yaramadığı görüşünü savunmuştur. Yazarın ileri sürdüğü çözüm önerisi, Avrupalılarla Müslümanların eşit olarak bir arada

yaşamayı, Fransa ile federasyon halinde bir Cezayir tek çıkar yoldur (Avcıoğlu:1957, Şubat 4, 16). Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Cezayir sorunu üzerinde yapılan müzakerelerde Arap ülkelerinin hazırladığı karar tasarısına Türkiye'nin Cezayir lehine oy kullanmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendiren *Akis*, bir yıl öncesinde Fransa'nın yanında yer alan Türkiye için önemli bir siyaset değişikliği yorumunda bulunmuştur (Akis:1957, Şubat 4, 23). Bu politika değişikliğini Aydemir Balkan, Türk dış politikasının tutarsızlığı olarak yorumlamış, artık iş işten geçtikten sonra Irak'ın baskısıyla oyunu Cezayir lehine kullandığı iddiasında bulunmuştur. Fas ve Tunus'un bağımsızlık mücadelesinde de Fransa'nın sadık müttefiki olarak aleyhte oy kullanan Türkiye'nin dış politikasındaki acemiliklerden kurtulması gerektiği görüşünü ileri sürmüştür. Dış politika konusunda muhalefet partisi CHP'yi de eleştiren Balkan, dış politikada aydınların endişelerini paylaşacak hiçbir girişimde bulunmadıklarına, bir iki klişe laftan öteye iktidardan farklı bir yaklaşımları olmadığına dikkati çekmiştir (Balkan:1957, Mart 9).

Kahire'de sürgünde Cezayir Hükümetinin kurulmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendiren *Akis*, "Mağrip Güneşi" başlığını atarken, gelecekteki bağımsız Cezayir'in temelini atılması olarak değerlendirmiştir. Kurulan hükümetin birçok ülke tarafından tanınmayacağını, İngiltere ve ABD'nin tam bir ülke özelliği görmedikleri için tanımayacaklarını ilan ettiklerini, Türkiye'nin ise tanıma konusunda ABD'den önce bir adım atmaya niyetli olmadığını iddia ederken, Doğu Bloğu, Asya ve Afrika ülkelerinin hemen tanımalarının beklendiği görüşüne yer vermiştir (Akis:1958, Eylül 27, 24). 1960 yılında yapılan askerî müdahale ile Türkiye'de hükümetin değişmesi iç politikada değişikliklere yol açarken, dış politikada temel konularda değişiklikler olmamasına rağmen, Cezayir gibi dönemin önemli gelişmelerinde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Menderes hükümetleri sorunla ilgili sessiz kalırken, askerî yönetim, Cezayir'de arabuluculuk yapabileceğini basına yapılan açıklamalarla dile getirmiştir. 1960 yılına gelindiğinde Fransa ile Cezayir milliyetçileri arasında görüşmelerin yapılmasını her iki taraf kabul etmiştir. Ancak görüşmelerin başlaması için tarafların ileri sürdüğü şartlarda anlaşmazlıklar vardı. Yine aynı tarihlerde Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel'in Cezayir'in bağımsızlığını desteklediğini yine basın aracılığıyla duyurması, arkasından iki kesim arasında arabulucu rol üstlenmek istemesi, *Akis* dergisi tarafından önemli bir değişiklik olarak değerlendirilmiştir. Dile getirilen teklifin Cezayirli milliyetçileri bir destekleme biçimi olduğu görüşündedir. Arabuluculuk önerisi, Cezayirli milliyetçilerin olumlu bulduğunu, Fransa'nın ise teklife sıcak bakmayacağını, sorunu kendi iç meselesi olarak görmeye devam ettiğini, fakat Cezayir'in Fransa'nın iç meselesi olmaktan çoktan çıktığını yazmıştır. Türkiye'nin arabuluculuk yaklaşımına Fransa'nın gösterebileceği tepkileri sıralamıştır. Fransa'nın karşı tepki olarak iktisadî yardımların kaldırılması konusunda, hem hükümetinin karar alabileceğini, hem de diğer ülkelere baskı yapabileceğini, ortak pazara girişimizi engelleyebileceği görüşünü ileri sürmüştür. Türkiye'nin olası baskılara karşı koyması gerektiği, zira sömürgecilğe karşı mücadele bayrağını açmış olan Atatürk çocuklarının Türkiye Cumhuriyetinin temel yapısını oluşturan milletlerin bağımsızlığı ilkesini yalnız kendisi için isteyip, başkaları için istemeyenlerin durumuna düşmesinin beklenemeyeceğini savunmuştur (Akis, 1960, Ekim 20:25). Bütün açıklamalara rağmen, Türkiye'nin BM Genel Kurulunda Cezayir konusunda yapılan oylamada yine çekimser oy kullanmasını anlaşılabilir bulan *Akis*, Türkiye'nin tavrının yanlışlığını eleştirel bir

yorumla vermiştir. Bazı çevrelerin Fransa Devlet Başkanı De Gaulle'e barış konusunda bir şans daha verilmesi biçiminde yorumladığını yazmıştır (1960, Aralık 26, 25).

Fransa'da Cezayir sorunu için yapılan referandumda, halkın yüzde 75'inin Cezayir'in bağımsızlığına evet demesini artık sorunun çözüme kavuşması için Fransız hükümetinin Cezayirli milliyetçilerle derhal masaya oturması gerektiği anlamına geldiği, öte yandan Fransa'da De Gaulle'ün sorunu çözmeye tek yetkili kişi olarak gördüğü anlamına geldiğini yazmıştır (1961, Ocak 16, 28).

3.3. Kim Dergisi

Dergi, 1958'yılı Mayıs ayından itibaren gazeteci Ali İhsan Göğüş'ün yönetiminde yayın hayatına başlamıştır. Dergi, DP iktidarına eleştirel, muhalefet partisi CHP'ye daha yakın bir yayın politikası izlemiştir. CHP'nin iktidara karşı izlediği muhalefeti özellikle dış politika konusunda zaman zaman pasif olmakla suçlamıştır. Dış politika dönemin gelişmelerine göre "Dış Olaylar" bölümünde değerlendirilmiştir. Yazılarda dış gelişmeler ve Türkiye'de gerek iktidar, gerek muhalefetin değerlendirmeleri yorumlanarak yazılmıştır. Yazılar derginin yayın politikasını yansıtırken, yazarı belirtilmemiştir.

Cezayir sorununun Fransa'da yarattığı hükümet bunalımı ve General De Gaulle'ün hükümeti kurması için Cumhurbaşkanı Rene Coty tarafından görevlendirilmesi değerlendirilmiştir (Kim, 1958, Haziran 6: 25). General De Gaulle'ün hükümeti kurduktan sonra Cezayir'e bir ziyaret düzenlemesi ve Fransa'da uyandırdığı yankılar değerlendirilirken, bir çözüm getirip getiremeyeceği üzerinde durulmuştur. General'in Fransa'da tarihi bir kişiliğe sahip olması, Fransız halkında olduğu kadar dünya kamuoyunda da büyük yankı uyandırmıştır (1958, Haziran 13 30). Fransa'daki gelişmelere her sayısında yer ayıran *Kim* dergisi, özellikle De Gaulle'ün Cezayir'e atadığı yöneticilerle ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir. Cezayir'in geleceği ile ilgili hazırlanan plan ve aynı dönemde Fas ve Tunus'tan Fransa'nın askerlerini çekme planını değerlendirmiştir (1958, Temmuz 4: 30). Aydemir Balkan Türkiye'nin dış politikasını eleştiren bir yazısını, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın bir konuşmasından alıntılıdığı "Arap Kardeşlerimiz" sözünden hareket ederek değerlendirmiştir. Türkiye'nin dönemin Ortadoğu ülkeleri ile olan ilişkilerinde izlenen politikaları örnekler vererek eleştirmiştir. Yazının başlığı "Arap Kardeşlerimiz Masalı" dır (1958, Kasım 14:28).

"Cumhurbaşkanının nutkunda Ortadoğu politikamıza önemli bir yer ayırmıştır. Fakat bu bölgedeki inişli yokuşlu ve fiyaskolarla dolu politikamızın sonuçlarından sonra nutukta yeni ve müspet elemanlar bekleyenler aldanmışlardır... Nitekim Cumhurbaşkanı "Arap kardeşlerimize" saadetler dilemekte, bir an evvel "müstakil" ve "müstakar" devletler olmalarını candan temenni etmektedir. Ancak bu devletlerin gerçekten müstakil olabilmeleri için neden bizim karşı cepheden, yani baskı ve şiddet cephesinden olduğumuzu yahut niçin hiç olmazsa tarafsız kalamadığımızı izah etmek hayli güçtür. Klişeleşmiş temennilerin gerisinde mahut eski strüktürün perdesine çekiliyor, bu bölgelerde verilere uygun ilhamlı, yeni ve müspet hiçbir jest yapmayacağımızı belirtiyoruz.

Nutuktan sonra iktidar basını bilhassa gayretli radyo gazetesi bu "Arap kardeşlerimiz" teranesini yeniden ellerine alarak inanılmayacak bir safdillikle nefes

tüketmektedirler. Arap kardeşlerimizden artık hangi birini bu masala inandırabiliriz? DP(Demokrat Parti) hükümetleri yıllardır Akdeniz'in batısında ve doğusunda istiklalleri için boğuşan yeni Arap kütlelerine karşı seyirci kalmıştır. Hatta seyirci kalmak şöyle dursun şiddet ve zulüm cephesiyle beraber olmuştur. Faslı ve Cezayirli Müslümanların hürriyet kavgalarında DP hükümetleri tam altı yıl Fransızları tutmuş, hatta aynen onlar gibi bu vatanperverler hakkında "tedhişçiler" tabirini kullanmış, bizim basın da inanılmayacak bir basiretsizlikle bu tabirleri tekrarlamıştır. Tunuslu cengâverler davalarını kazanıp Birleşmiş Milletlere gidinceye kadar hükümetlerimiz onlar lehinde tek, ama tek hareket yapmamışlardır. Mustafa Kemal Türkiye'si için bu bir lekedir.... Arap Kardeşlerimizin saadeti!.. Bu teraneye artık bütün Arap memleketlerinde inanacak bir fert kaldı mı? Dıştaki kamuoylarını bizdeki gibi her masala inanan uysal kütleler zannetmek en hafif deyimle safdillik olur."

General De Gaulle iş başına geldikten sonra, dört yıldır süren savaşın kazananının olmayacağı düşüncesini ileri süren *Kim*, her iki tarafı da memnun olacağı bir barışın temelini atmaya çalıştığı yolunda gelişmelerin olduğu kanaatindedir. Fransa başbakanının Cezayirli milliyetçilerle doğrudan masaya oturamadığından, Fransa'nın Rabat veya Tunus'taki büyükelçilerine başvurarak görüşme isteğinde bulunabileceğini, temsilcilerin büyükelçilik kanalıyla Fransa'ya serbestçe giriş yaparak, Fransız hükümet yetkilileriyle görüşme masasına oturabileceklerini kaydetmiştir. Görüşmelerde anlaşmaya varıldığı takdirde, Cezayirli Müslümanların eşit şekilde Fransız parlamentosunda temsil hakkı kazanacakları konusunda De Gaulle'ün teminat verdiği yorumunu yapmıştır. Bu girişimin başarıya ulaşacağı konusunda dergi, Cezayir Hükümeti Başbakanı Ferhat Abbas'ın 1789 Fransız Cumhuriyeti idealine bağlı bir kişi olmasından dolayı mümkün olduğunu yazmıştır (1958, Ekim 31:26). Fakat başbakan De Gaulle'ün girişimleri Cezayir'de görev yapan Fransız ordusunun General Salan komutasında isyanıyla karşılık bulmuştur. Paris'te ise sağcılar ordunun darbe girişimini destekleyen gösterilere başlamıştı (1958, Mayıs 30:27). 1959'a gelindiğinde Fransa'nın barış teklifi önce ateşkes şartına bağlı kalırken, Cezayirli milliyetçiler Fransa'nın önce bağımsızlık şartını kabul etmesi ısrarında kilitlenmiştir (1959, Haziran 5:23). Gelişmeler General De Gaulle'ün cumhurbaşkanlığına getirilmesi, yeni bir anayasanın kabulü ile Fransa açısından yeni durumlar yaratmıştır (1959, Ocak 23:24).

27 Mayıs Askerî Müdahalesinden sonra yayını sürdürülen dergi, Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'in Cezayir'e ilişkin basına yaptığı açıklamaların *Kim* muhabirinin bir sorusu ile başladığını sayfalarında belirtirken, Gürsel'in açıklamaları doğrultusunda Fransa'nın Ankara Büyükelçiliği görevlilerine de bilgi verildiğini söylediğini yazmıştır (1960, Eylül 20:27). 1960 Mayısında Fransa'nın Melun şehrinde Fransız-Cezayirli Milliyetçiler arasında yapılan görüşmelerde bir sonuç alınmayışının nedenlerini Cezayir Geçici Hükümeti Başbakanı Ferhat Abbas'ın görüşleri ile açıklamıştır. Ferhat Abbas, Fransa'nın mevcut ısrarlarını sürdürmesinin çözümüne zora soktuğunu, Cezayir milliyetçilerinin çözüme ilişkin bir umut görmeden silah bırakmayacağını, bunu istemenin anlamsız olduğunu belirttiğine yer vermiştir. Dergi sonuç olarak, Cezayir'in Cezayirlilerin oluncaya kadar mücadeleye devam edeceğini vurgulamıştır (1960, Kasım 7:30). Fransa ile Cezayir milliyetçileri arasındaki gizli görüşmelerin yapıldığını Fas hükümeti sözcüsünün açıkladığını aktaran *Kim*, görüşmelerin gerçekleşmesinde Tunus lideri Burgiba ve Fas Kralı Hasan'ın önemli rolü olduğunu, bu iki liderin De Gaulle'ü ikna ettiklerini öne sürmüştür. Gelişmelerin

Cezayir barışı için umut verici olduğuna dikkati çekmiştir (Kim, 1961, Mart 9:26). Dergi Cezayir’de ordu komutanlarının Avrupalıları arkasına alarak yaptıkları faaliyetleri, merkeze karşı ayaklanmayı “Faşist İsyanı” başlığıyla ele almıştır. Cezayir’de görev yapmış ve yapmakta olan Salan, Zeller, Jouhaut, Challe gibi askerlerin fotoğraflarını vererek gelişmeleri ele almıştır (Kim, 1961, Mayıs 16:25). De Gaulle’ün ordunun isyanını devlet adamlığı ve geleneksel Fransız Cumhuriyetçiliği ile bastırıldığını öne süren *Kim*, İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren oynadığı önemli rolü bir kez daha başarıyla yerine getirdiğini, isyancı askerlerin tasfiye edilmesi gerektiğini yazmıştır (1961, Haziran 2:25). Evian’da yapılan görüşmeleri ve safhalarını sayfalarına taşıırken, Cezayirli milliyetçilerin hükümet değişikliğine şüphe ile yaklaşmıştır. Cezayir Geçici Hükümeti Başkanlığını yapan Ferhat Abbas görevden alınmış yerine Bin Yusuf Bin Hedda’nın getirilmiştir. Ferhat Abbas’ı ılımlı olarak değerlendiren dergi, yerine geçen başbakanın sertlik yanlısı olduğunu, bu kararın Milli İhtilal Konseyi tarafından alındığını, Fransa ile olan görüşmelerde haklarını daha sert usullerle savunacaklarının işareti olduğunu ileri sürmüştür (1961, Ağustos 30:25). Fransa-Cezayir arasında barış yapılmasının yaklaştığı tarihlerde Cezayir’de kanlı faaliyetlerini arttıran Gizli Ordu Teşkilatı anlamına gelen OAS’ın örgütlenmesini sayfalarına taşıırken, isyancı generallerin yakalanmasına rağmen örgütte bir zayıflama olmadığını, örgütün arkasında Fransa ve Cezayir’de yaşayan sivil ve askerî unsurların olduğunu gelişmeler ışığında okuyucularına aktarmıştır (1962, Mayıs 1:28). Dergi gizli ordu Teşkilatını ve liderlerinden General Salan’ın mahkemede yargılanmasını konu edinirken, Cezayir’de faşist teşkilatlanmanın vardığı noktalara da dikkati çekmiştir (Kim, 1962, Mayıs 22:20). Mahkeme kararının Salanı suçladığı beş davadan mahkûm etmesine rağmen, ömür boyu hapisle cezalandırması, kararın oy çokluğu ile alınması ve Fransa’da yarattığı tepkiyi yorumlayan dergi, aşırı sağcıların sevincine solun ise üzülmeye yol açtığına dikkati çekmiştir. Daha ağır bir ceza verilmesi beklenirken, devlete karşı isyan etmiş, isyanın sorumluluğunu üzerine almış birinin idam cezasından kurtulmasını, üstelik verilen cezanın oy çokluğu ile alınmasını, mahkeme üyelerinin vicdanlarında Salan’ın suçsuzluğuna dair kanaat uyandırdığını, kararın Fransa’yı dünya kamuoyunda rezil ettiğini yazmıştır (1962, Mayıs 30:16).

Cezayir’deki Referandum’da Cezayir halkının büyük bir çoğunlukla bağımsızlığa evet demeleri ve bağımsızlığın halk tarafından onaylanmasını “Bir Devlet Doğdu” başlığı ile veren dergi, Tunus’ta bulunan sürgün Cezayir hükümetinin ülkeye döneceğini, fakat liderler arasında anlaşmazlıkların olduğunu duyurmuştur (1962, Temmuz 3:26). Artık bağımsız Cezayir halk Cumhuriyeti tarih sahnesinde yerini alırken, sekiz yıllık savaşın kahramanları, komutanları, liderleri arasındaki iktidar mücadelesi ve bu mücadelenin kanlı çatışmalarına Cezayir bir süre daha maruz kalmıştır. Dergi bu mücadeleyi “kardeş kavgası” (1962, Temmuz 10:21), “Tehlikeli İkilik” (1962, Temmuz 10:26), “Sakat Doğan Çocuk” (1962, Temmuz 24:26), “Talihsiz Millet” (1962:21) olarak nitelendirmiştir. Dergi Cezayir’deki sükûnet sağlanıp Ahmet Ben Bella’nın iktidarı devralıncaya kadar olan süreci okuyucularına aktarmıştır.

4. İSLAMCI BASIN

4.1. Sebilürreşad Dergisi

Dergi Cezayirliilerin bağımsızlık mücadelesini Müslümanların mücadelesi olarak nitelendirirken, Türklerin de Müslüman olmaları dolayısıyla yapılan savaş da doğal

olarak Türklerin desteklemesi gerektiği tezinden hareket etmiştir. Cevat Rifat Atilhan, “Cezayir Kahramanları ve Türk Milleti” başlığını taşıyan yazısında, Türk milletinin çeşitli siyasi sebeplerden Cezayir’e yardım edemediğini, ama Türklerin kalbinin Cezayir’le birlikte olduğunu belirtmiştir. Eğer koşullar uygun olsa yüzlerce Türk çocuğunun Cezayir’lilerle birlikte savaşmaya hazır olduğunu, Cezayir’lilere yardım için bir yol bulunması gerektiği, bunun bir görev olduğu görüşünü ileri sürmüştür (1959:284).

Cezayir’e Yeni Sabah gazetesinden bir yazıdan alıntı ile yer vermiştir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun Fransa Dışişleri Bakanı Pinay ile yaptığı görüşmede Cezayir sorununa değinmediklerini basına açıklamasını eleştirmiştir. Yazıda Türklerin Cezayir’lilere daha yakın olmasına rağmen, İngiltere ile ABD’nin Fransa’yı Cezayir konusunda her fırsatta eleştirdiğini, oysa bakanın değinmedik bile demesinin anlamsızlığına dikkati çekmiştir (Büyük Doğu, 1959, Ağustos 28:11).

Dergi, yazarı belirtilmeden kaleme alınan bir makalede, Fransa’nın Cezayir’de uyguladığı kimliksizleştirme ve Fransızlaştırma politikasını ele almış, Cezayir halkına Arapçayı unutturmak için bilinçli bir siyaset izlediği görüşüne yer vermiştir. Bu siyasete karşı Cezayir’lilerin dini lideri ve Müslüman Âlimler Cemiyeti’nin kurucusu Abdülhamit Bin Badis’in yaşam öyküsünü anlatmıştır (Büyük Doğu, 1960, 138).

Atilhan bir başka yazısında, Cezayirli bir dilsiz kişinin Fransız askerlerinin üzerine yürüyerek yaptığı kahramanlığı ve yaşamını yitirmesini anlattıktan sonra, Türklerin Kurtuluş Savaşı ile emperyalistlere karşı mücadeleye geçtiğini ve başardığını, bunun bütün Müslüman dünyasına örnek olduğunu, Cezayir’in de yakında bu zorlu savaşı kazanacağını belirtmiştir (1961:331).

4.2. Büyük Doğu Dergisi

İktisatçı Alâeddin Mutlugün Cezayir savaşının Fransız ekonomisine verdiği zarar üzerinde durmuştur. De Gaulle’ün işbaşına gelmesinden itibaren Fransa’nın savaş için harcadığı paraların ekonomiyi altüst ettiğini, hükümetin çare olarak parada yüzde 17,55 oranında değer düşürmeye gitmek zorunda kaldığını, fakat aldığı tedbirlerin küçük bir çare olduğunu belirtmiştir (1959:12). Derginin aynı sayısında Cezayir’le ilgili dört tane resim, foto röportaj başlığı altında basılmıştır. Derginin Kuveyt muhabirinin elde ettiği bilgisine yer verilmiştir. Resimler Cezayirli erkek ve kız mücahitlerin yaptıkları silahlı eğitimlerle ilgilidir (1959:13)

Derginin Temmuz ayındaki yayınında Mukaddesatçı olarak nitelendirdiği Konya milletvekili Abdurrahman Fahri Ağaoğlu’nun bütçe görüşmelerinde okumak için hazırlayıp okuyamadığı bir konuşma metnini yayınlamıştır. Demokrat Parti iktidara geldiğinden beri istemesine rağmen Arap ülkeleri ile ilişkileri bir türlü özledikleri seviyeye getiremediklerini, bu başarısızlığın bütün İslam dünyasını üzdüğünü yazmıştır. Türk hükümetinin genelde Müslümanların, özellikle Arapların sorunlarına karşı ya ilgisiz ya da aleyhinde davrandığını, karşılığında Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs sorunu görüşülürken bu ülkelerin Türkiye’yi yalnız bıraktığına dikkati çekmiştir. Ayrıca Türkiye’nin Mısır ile olan sorunlarından dolayı, diğer Müslüman ülkelerle sağlıklı ilişki kuramadığına, oysa Müslüman dünyasındaki gelişmelerin merkezini Kahire’nin oluşturduğunun bilincinde olunması gerektiğine değinmiştir.

Milletvekili Aġaoġlu, yüz küsur seneden beri işgal ettiği Cezayir’de halkın bu işgali asla kabullenmediğini, Fransa’nın zorbalıkla ve zlm yaparak bu ülkede kaldığını ileri sürerken; Türk halkının Cezayir’in yanında olduğunu, hükümetin Cezayir’i desteklediğini açıkça ilan etmesini istemektedir. Gerekirse Türk Hükümetinin Fransa ile her türlü ilişkiyi kesmesi gerektiği görüşünü belirttiikten sonra, böyle bir girişimin diğer Müslüman lkelerle Türkiye’yi yakınlılaştıracağını, kendi kendimize dndğmzn ve benliğimizi koruduğumuzun bir kanıtı olacağı görüşünü ileri srmştr (Aġaoġlu, 1959:11)

Büyük Doğu, Ağustos sayısında ise ‘‘Cezayir Mücahitleri’’ başlığı altında resim ve yorumlara yer vermiştir. Fotoğraflarda acımasızca öldürülmüş çocukların yanı sıra, bir Cezayirinin Őehit olmuş yakınının merkep sırtında götürürken, bir Fransız askerinin mağrur bir Şekilde yürüyüşü vardır. Diğer fotoğraflarda ise Cezayirliilerin yaptıkları askeri eğitimlerin resimlerine yer vermiştir. Resimlerle ilgili bilgilerin yanı sıra, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eden Fransa’nın Cezayir’de korkunç bir vahşeti kendisinin yaptığının belirtmiştir (1959, Mart 13:11).

5. TÜRKÇÜ BASIN

5.1. Toprak Dergisi

Mahmut nal, ‘‘Katliam Daha Ne Kadar Devam Edecek’’ başlığı altındaki yazısında Cezayir’in bağımsızlık mücadelesinden övgüyle bahsetmiştir. Bu mücadeleye karşı Fransa’nın Cezayir halkını ocuk, kadın demeden acımasızca katlettiğini, yaptıklarının 1789 senesinde bütün dünyaya ilan ettikleri İnsan Hakları Beyannamesine ve Birleşmiş Milletler szleşmene aykırı olduğunu yazmıştır. Fransa’nın izlediği bu yola ne Birleşmiş Milletler Teşkilatının, ne de başka bir ülkenin ses çıkmadığının, çaresiz Cezayir halkının Fransız zulmünden kurtulmak için Papaya başvurmasının acıklı bir durum olduğu görüşünü ileri srmştr (1957:6).

Mehmet avuřoġlu aynı sayıda ‘‘Cezayir Marşı’’ isimli bir Őiirle Cezayirliilerin çektikleri acıyı paylaşırken, Cezayirliilerin lm karşısındaki dünyanın suskunluğunu eleştirel biçimde anlatmıştır. (1957: 12-13).

Agh Oktay Güner; Fransa’nın Cezayir’deki tutumunu vahşet olarak nitelendirirken, Cezayirliilerin mücadelesinden övgüyle bahsetmiştir. Bağımsızlık mücadelesi yapmış bir ulusun basınının yabancı ajanslardan Cezayir olaylarını aktarmasına değinerek, Türk basınına yakışmadığının belirtmiştir. Magazin ve spor haberleri için dünyanın her yerine muhabir gönderen gazetelerin, kurtuluş savaşı veren Cezayir’e muhabir gndermemesini eleştirerek, Türk okuyucusunu bu hizmetten mahrum etmeye hakları olmadığının görüşünü ileri srmştr (1957:1–16).

6. BAğIMSIZ BASIN

6.1. Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesi Cezayir’in bağımsızlık mücadelesi yıllarında, meydana gelen olayları sıklıkla sayfalarına taşımıştır. Gerek Fransa’da gerek Cezayir’de meydana gelen olaylara ilişkin haberleri verirken köşe yazarları aracılığıyla ve ‘‘*Hadiseler Arasında*’’ isimli kürede yazarı belirtilmeksizin gazetesinin görüşü olarak yorumlar yapılmıştır. Özellikle 1960’tan itibaren bölgeye gazeteci ve muhabirlerini göndererek Cezayir

hakkında röportaj ve dizi yazıları yayınlamıştır. Olayları okurlarına kendi olanaklarıyla ve birinci kaynaktan aktarma olanağına sahip olmuştur.

Şükrü Kaya Görüşler köşesinden Cezayir’de meydana gelen sorunları çözüme kavuşturacak tarafın Fransa olduğu görüşünü ileri süren bir değerlendirme yapmıştır. Fransa’da sorunun çözümüne ilişkin iki görüşün olduğunu, bu görüşlerden birincisinin Cezayir’de Müslümanlar tarafından yapılan bir şiddet hareketi olduğunu ve bu şiddetin polise tedbirlerle bastırılması gerektiği, ikincisinin ise Müslüman liderlerle görüşülerek, Cezayirlilere bazı siyasal, ekonomik hakların verilmesi yoluyla sorunun çözüme kavuşturulması gerektiğini tespit etmiştir. Her iki kesimin de Cezayir’in Fransa’nın bir parçası olduğunu, kesinlikle bağımsızlık verilmesini istemediklerini yazmıştır. Fransa’nın izlediği politikanın çözüme yönelik olmadığını, bu nedenle Cezayir sorunu Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna geldiği zaman müttefiklerinin zor durumda kaldığını, Fransa’yı açıkça destekleyemediklerini iddia etmiştir. Sonuç olarak Fransa’nın Fas ve Tunus konusunda bulduğu çözümü Cezayir konusunda da bulmasının Fransa ve müttefikleri açısından yararlı olacağı görüşünü ileri sürmüştür (1957, 14 Ocak 14). Şükrü Kaya bir başka değerlendirmesinde Tunus lideri Burgiba’nın bölgenin sorunlarına çözüm getirecek önemli bir kişilik olduğunu, Fransa’nın sorunların çözümünde bu kişinin yaklaşımlarına ve tavsiyelerine önem vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Fransa’nın Cezayir’de çıkarlarının ne nerece önemli olursa olsun, Cezayirlilerin hayat haklarını ayaklar altına almaya ve kana boğmaya haklarının olmadığına dikkati çekmiştir (1957, Mayıs 5).

Feridun Bellisar, Cezayir sorununun Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna gelmesi ve Fransa’nın buna gösterdiği tepkiye değinirken, aynı tarihlerde Mısır lideri Nasır’ın izlediği siyaseti şantaj politikası olarak değerlendirmiş, bu durumun Cezayir milliyetçilerine zarar verdiğini, Kuzey Amerika ülkelerinin Cezayir milliyetçilerine olan desteği konusunda tereddüt içinde bıraktığına dikkati çekmiştir. Hür memleketler arasında şerefli bir yer edinmeye çalışan Kuzey Afrika ülkeleri ile Mısır’ın izlediği politikanın çok farklı olduğunu, ABD Başkanı Eisenhower’ın Orta-Şark planına Mısır tepki gösterirken, Cezayirli milliyetçilerin bir telgrafla desteklemesinin bunun bir kanıtı olduğunu yazmıştır (1957, Şubat 4).

Cezayir Milli Kurtuluş Komitesinden bir heyetin Türkiye’yi ziyaret etmesi ve Türk hükümetinden yardım istemesini konu edinen yazısında Bellisar, verilen yanıtın ne yönde olacağını yorumlamıştır. Türkiye’nin arabuluculuk için devreye girmesinin erken olacağı şeklinde bir yanıt verebileceğini ileri sürdükten sonra, Cezayirli mülteci ve yaralıları Kızılay aracılığı ile yardım edilebileceği görüşünü savunmuştur. Arap ülkelerinin Cezayirlileri desteklemenin yanında, dış temsilcileri aracılığıyla ABD dışişleri ile temasta bulunarak Cezayir davasını desteklemesini istediklerini fakat olumlu bir yanıt alamadıklarını, Fransa’nın sorunu çözmesi için zaman tanıdıkları yönünde görüş bildirdiğini, fakat Fransa’nın kendisine verilen süreyi olumlu yönde kullanmadığını yazmıştır (1957, Haziran 17).

1959’da Fransa Devlet Başkanı General De Gaulle’ün Cezayirliler için hazırladığı çözüm planının Cezayirli liderler tarafından tartışılması ve verilen yanıtı yorumlayan Hürriyet gazetesi, teklifin çözüme giden yolda olumlu bir adım olarak değerlendirmiştir. Teklif, bağımsızlık, Fransa ile federasyon ya da Fransa’nın yönetiminde kalmayı oylayacak bir referandum yapılmasını içermektedir. Yazı,

Cezayirli liderlerin De Gaulle'ün teklifini günlerce tartıştığını, bu sırada Mısır Devlet Başkanı Nasır ve Kasım'ın teklifin reddedilmesi gerektiğini ilan ettiklerini, Tunus lideri Burgiba'nın teklifi kabul edilmesi gerektiğini bildirdiğini, bu nedenle Cezayirli liderlerin çok zor bir karar vermek zorunda kaldıklarına işaret etmiştir. Sonuçta Cezayir Geçici Hükümeti Başbakanı Ferhat Abbas'ın teklifi Fransa ile görüşmeye hazır olduklarını bildirmesiyle çözüme hazır olduklarının da işaretini verdikleri şeklinde değerlendirmiştir (Günün Hadisesi: 1959, Eylül 20). Fransa'nın teklifinden sonra taraflar arasında uzun süre devam eden sessizliği olumlu bir gelişme olarak değerlendiren Hürriyet, aynı köşede sessizliğin nedenlerini değerlendirmiştir. Cezayirli milliyetçilerin görüşme heyetine Fransız hapisanelerinde tutuklu bulunan Ahmet Ben Bella ve Milli Kurtuluş Cephesinin dört liderinin katılacağını bildirmesi Fransa'nın tepkisini çektiğini, görüşme heyetine katılacak kişiler üzerinde pazarlıklar yapıldığını iddia etmiştir (Hadiseler Arasında: 1959, Şubat 4).

27 Mayıs 1960 Askerî Müdahalesinden sonra Demokrat Parti ve Menderes Hükümeti'nin iktidarı sona ermiş, ülke yönetimini Cemal Gürsel'in başkanlığında Milli Birlik Komitesi üstlenmiştir. Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel, Cezayir sorunu üzerine basına bir açıklama yapmış, Arap ülkeleri büyükelçileri ile konu hakkında görüşme yapmıştır. Gürsel yaptığı açıklamada, Cezayir'in kurtuluş mücadelesine öteden beri sempati duyduğunu, bu mücadeleyi desteklediğini devlet başkanı sıfatıyla ilan etmiştir. Feridun Bellisar, Türkiye ve Cezayir'i ve açıklamayı konu edinen yazısında, Gürsel'in Cezayirli milliyetçiler lehine yaptığı açıklamayı Türkiye adına olumlu bir gelişme olduğunu belirtmiştir. Menderes hükümetlerini kastederek, önceki hükümetlerin Cezayir ile ilgili açıklamalarda bulunmamasının nedenlerini yorumlamıştır. Fransa- Türkiye arasında dostane ilişkinin sarsılmaması, NATO müttefikliğinin gereği olarak, Türkiye'nin Cezayir'i açıktan desteklemediği görüşüne yer vermiştir. Fransa'nın soruna yıllardır bir çözüm getiremediğinin Türkiye gibi diğer müttefiklerini zor durumda bıraktığını, gelinen aşamada artık dostlarının Fransa'nın yanında yer almasının mümkün olmadığını savunmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin de tercihini Cezayir milliyetçilerin yanında yer almak olduğunu yazmıştır (1960, Ağustos 1). Bellisar, bir başka yazısında Cezayir sorununun uzamasının Sovyetler Birliği'nin lehine işlediğini, Cezayir milliyetçilerinin bu ülkeden silah almaya başladığını belirterek, Fransa açısından Cezayir'in bir çıkmaza doğru gittiğine dikkati çekmiştir (1960, Kasım 21).

Cezayir 1961 yılına gelindiğinde mücadelesini silahlı ve siyasal olarak dünya kamuoyunun desteğini arkasına alarak sürdürmüştür. Fransa, Arap ülkelerini karşısında bulurken, müttefikleri çözüm konusunda baskısını arttırmıştır. Arap Birliği toplantılarında Cezayir'e tam destek kararları çıkarken, artık silah yardımının da yapılacağı açıkça ilan edilir olmuştur. *Hürriyet*, Mısır'ın Süveyş Kanalı'ndan dolayı Fransa ile olan hesaplaşmasını Cezayir sorunu üzerinden yapmaya kalkışmasını, çözümü kolaylaştırma yerine zorlaştırdığını ileri sürmüştür (Hadiseler Arasında: 1961, Şubat 4). Bir diğer yazıda ise çözümü zorlaştıran nedenlerden biri olan Fransa ve Cezayir'de faaliyet gösteren Organisation De L'arme Secret (OAS) adlı gizli silahlı örgütüdür. Bu örgüt General Salan liderliğinde Fransa'da askeri darbe girişiminde bulunmuş fakat başarılı olamamıştır. Örgüt, faaliyetlerini Cezayir'de yoğunlaştırırken, ülkedeki Avrupalılar arasında güçlü bir destek bulmuştur. General De Gaulle'ün başkanlığındaki Fransa, örgütü uzun uğraşlardan sonra çökertmiştir. Fransız

hükümetinin bütün bu zorluklara rağmen Cezayirli milliyetçilerle barış görüşmelerine başlamasını ümit verici bir adım olarak nitelendiren Hürriyet, görüşmelere başlanmasının sekiz yıldır süren kanlı olayları sona erdireceği, bu sonucun hem Fransa açısından hem Cezayir açısından iyi bir başlangıç olacağı görüşünü savunmuştur (Hadiseler Arasında: 1962, Şubat 14). Cezayir’de barış görüşmeleri sürerken, yasa dışı gizli ordunun yaptığı katliamlara değinilirken, olayların önüne geçilebilmesi için gerekirse NATO güçlerinin veya Birleşmiş Milletlerin belirleyeceği bir gücün Cezayir’de görev almasını öneren *Hürriyet*, yaşananların bir vahşet olduğunu, bu vahşetin sonlandırılmasının bir insanlık görevi olduğunu yazmıştır (Hadiseler Arasında: 1962, Mart 13).

6.2. Forum Dergisi

Forum dergisi 1954’te Kuzey Afrika ve Türkiye’yi konu edinen yazısında Fas ve Tunus’ta meydana gelen milliyetçilik akımının sonucu olarak Fransa’ya karşı bağımsızlığını elde etme mücadelesi içinde olduğunu, bu mücadelede Türkiye’nin bu iki ülkenin de yanında yer alması gerektiğini yazmıştır. Yazıda doğrudan Türk dış politikası konu edilmiş, hükümet politikası olarak bahsedilmemiştir. Türkiye’nin Fransa ile olan ekonomik ve siyasi ilişkilerinden dolayı Fas, Tunus’un mücadelesini görmezlikten geldiğini, hatta Birleşmiş Milletlerdeki oylamada Fransa’nın lehinde oy kullanmasının, Kurtuluş Savaşı vermiş bir Türkiye için yadırganır bir durum olduğuna dikkati çekmiştir (1954, Ekim 1 5:6)

Dergide Cezayir’e ilişkin yazı ve haberler 1960’tan itibaren yer almaya başlamıştır. Genellikle yazarların adı verilmemiştir. Cezayir Ayaklanması başlığını taşıyan yazıda Fransa’da De Gaulle’ün iktidara gelmesinden itibaren gelişmelerin bir analizi yapılmıştır. Cezayir’e yerleşmiş olan Fransızların anavatandaki gelişmelerde büyük pay sahibi olduklarını, De Gaulle’den önce istekleri kabul edilmediği zaman hükümet bunalımları çıkardıklarını, fakat artık hükümet ve halk gözünde eski önemlerini yitirdikleri yorumunu yapmıştır. (1960, Şubat: 6). *Forum*, Fransa’daki gelişmelerin De Gaulle’ün başarısıyla sonuçlandığını, Cezayirli Fransız milliyetçiler, anavatandaki aşırı sağ ve ordudaki darbe yanlısı subayların darbe girişimlerini boşa çıkardığı tespitini yapmıştır. Bütün bu gelişmelerin Cezayir’in kendi geleceğini kendisinin belirlemesi politikanın resmiyet kazanmasına yol açtığını ileri sürmüştür. Ayrıca De Gaulle’ün devlet adamlığını değerlendirerek, Fransız halkı ve dost ülkeler için ülkenin başında bulunmasını bir kazanç olarak görmüştür (1960,Aralık 1:5).

Fransa’nın Cezayir politikasını gelişmelere göre değerlendirmeye devam eden dergi, Fransa’nın Cezayir Geçici Hükümeti temsilcileri ile görüşmeye başlamasını olumlu bir adım olarak görmüştür. Görüşmeleri başlamasının nedenini dört başlık altında değerlendiren *Forum*, Fransız ordusunun Cezayir’de sükûneti bir türlü sağlayamadığını, şiddet olaylarının gittikçe turmandığını, dünya kamuoyunun soruna bir çözüm bulması için artan bir şekilde baskı yaptığını ileri sürmüştür. Ayrıca Fransa’nın Cezayir olayları için yaptığı harcamaların bütçeye büyük yük getirdiğini, halkın yaşanan ekonomik ve sosyal bunalımdan bıktığını, bu nedenle Fransız yönetiminin Cezayirli Milliyetçilerle masaya oturmaya razı olduklarını yazmıştır. Türkiye açısından ise Milli Güvenlik Kurulu başkanı Cemal Gürsel’in Cezayir’in bağımsızlığını kazanması yönünde yaptığı açıklamanın Türk kamuoyunun ve kendilerinin uzun süredir istedikleri bir durum olduğunu eklemiştir (1960:5). Haluk Ülman, Cezayir sorununu Fransa

açısından değerlendirerek, Fransa'nın De Gaulle yönetiminde sorun karşısındaki çaresizliğini ortaya koymuştur. Sovyetler Birliği ile Çin'in Cezayirli milliyetçilere silah yardımı yapmaya başlamasının milliyetçileri daha çok kuvvetlendirdiğini, Fransa'nın bu ayaklanmayı silahla bastırmasının artık mümkün olmadığını tespit etmiştir. Cezayir Geçici Hükümetinin dünya kamuoyu tarafından gittikçe daha çok desteklendiğini, aynı desteğin Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Cezayir ile ilgili görüşmelerde ortaya çıkacağını, dört yıl önce Cezayir'in bağımsızlığını savunmaya başlayan Kennedy'nin ABD Başkanlığına seçildiğini, artık De Gaulle'ün işinin zor olduğunu yazmıştır. Bütün bu olaylar, De Gaulle'ün aşırı sağcılarını, ordunun isteğini bir tarafa bırakarak Cezayir'in bağımsızlığına yönelik kararlar almaya ittiğini, sancak sorununun nasıl bir bağımsız Cezayir olacağına karar vermekte olduğunu yazmıştır. Asıl niyetinin Fransa'ya bağlı bir Cezayir olduğunu öne sürerken, "Cezayirli Cezayir" kavramını ortaya attığını, bunun anlamının kendi hükümeti, kurumları, kanunları olan, fakat iktisadi, askerî, teknik bakımından Fransa'ya bağlı bir Cezayir olduğunu söylemiştir. Planlarını gerçekleştirmek için önce Fransa'da bir referanduma gidilecek, sonra Cezayir'de bir referandum yapılacaktır. Fakat Fransa'nın zorluğunun her şeyden önce taraflar arasında çatışmalar sürerken nasıl referandum yapılacağı şeklindedir. Bir diğer zorluğu ise Fransa'nın sorunu çözmeye niyetli olduğuna Dünya kamuoyunu inandırabilmesi için sorunun Birleşmiş Milletlere gelmeden önce çözüleceğine dair adımlar atması gerektiğine dikkati çekmiştir (Ülman, 1960:5,6).

7. SOL BASIN

7.1. Yön Dergisi

Yön dergisi 27 Mayıs Askerî Müdahalesinden sonra hazırlanan yeni anayasada basına sağlanan kısmî özgürlüklerle yayın hayatına başlamıştır. Doğan Avcıoğlu ve arkadaşları tarafından 20 Aralık 1961'den itibaren haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Sömürge ülkelerinin verdiği bağımsızlık mücadelelerini ve bağımsızlıklarını kazanan ülkeleri, emperyalizme karşı yapılmış haklı bir mücadele olarak değerlendirmiştir. İlk sayılarından itibaren Mısır lideri Cemal Abdün Nasır'ın yaptığı reformları ve tarımda izlediği hükümet politikalarını yazı dizisi yapmış, az gelişmiş ülkelerde girilen sosyalist reformlar olarak değerlendirmiştir.

Cezayir'in bağımsızlık mücadelesine 10. sayıdan itibaren değinmeye başlayan yön, gelişmeleri, Fransa-Cezayir görüşmeleri çerçevesinde ele alırken Cezayir'in bağımsızlığını elde etmesi yönünde görüşler yazılmıştır. Fransız milliyetçilerinin Cezayir ve Fransa'da örgütlediği OAS adındaki yarı askerî gizli örgütün Cezayir'de yaptığı şiddet hareketlerine değinirken, görüşmeler sonucunda ateşkesin sağlanması sayesinde bu şiddetin de sona ereceğine değinmiştir (Yön, 1962:16). Bağımsızlık sonrası Ulusal kurtuluş Cephesi liderleri arasında yaşanan iktidar mücadelesini geniş şekilde sayfalarına taşıırken, Cezayir'in Ahmet Ben Bella liderliğinde olması gerektiği görüşünü benimsemiştir.

Doğan Avcıoğlu "Sosyalist Cezayir" başlıklı yazısında Cezayirli liderleri ve Milli Kurtuluş Cephesinin mücadelesini överek anlatırken, Türkiye'nin Atatürk Dönemi dış politikası ve o günün dış politikasını karşılaştırarak, dönemin hükümet adamlarına eleştiriler getirmiştir. Cezayirli liderlerin sekiz yıllık mücadele süresinde, halk tarafından kendi içinden çıkardıkları kahramanlar olarak nitelendirirken, siyasi görüşlerinin sosyalist olduğunu, bağımsızlık sonrasında sosyalist bir ekonomi politikası

izleyeceklerini ileri sürerken, geleceğin Cezayir'ini uyguladığı sosyalist politikalarla örnek ülke olarak nitelendirmiştir. Türkiye'nin Atatürk döneminde emperyalizme karşı bir mücadele ve politika izlemesine rağmen, sonraki hükümetler dönemin yöneticilerinin artık bağımlı bir politika izlediklerini yazmıştır.

“Tıpkı Atatürk Türkiye'si gibi, Kurtuluş Savaşından itibaren sömürge olmanın ızdırabını çeken bütün az gelişmiş memleketlerin gözleri Türkiye'ye çevrilmişti. Türkiye, ezilen dünyanın ümidi haline gelmişti. Türkiye'nin emperyalizme karşı kazandığı zafer, bütün az gelişmiş dünyanın zaferiydi. Birbirini takip eden Atatürk devrimleri bu memleketlerde heyecanla ve hayranlıkla izleniyordu. Türkiye sömürülen memleketlerin lideri mevkiindeydi.

Memleketimiz bu gün eski mevkiini kaybetmiştir. Reform hamleleri durmuştur. İdarecilerimiz cesur hamlelerden ürkmektedir. Yeni fikirler idarecilere baş dönmesi vermektedir. Kuvayı Milliye ruhu çoktan tükenmiş, devrimcilik ölmüştür. Köy Enstitülerinden sonra, yeni bağımsızlığa kavuşan memleketlerin Türkiye'den alacakları örnek kalmamıştır.

İdareciler, dış yardımları azaltır endişesiyle, Cezayir Kurtuluş Hareketini destekler görünmekten bile dikkatle kaçınmış, dünya milletlerinin kurtuluş savaşına seyirci kalmış ve sömürgecilerin safında yer almaktan rahatsızlık duymamıştır.” (1962:3)

Fransa'da ve Cezayir'de yapılan referandumun Cezayir'in bağımsızlığının kabul edilmesinin uyandırdığı yankılar anlatılırken, diğer yandan tutuklulukları sona eren Ahmet Ben Bella ve arkadaşlarının Arap ülkeleri başkentlerinde kahramanlar gibi karşılanmasına yer vermiştir (Yön,1962, Nisan 11:17). 1962 Temmuz ayından itibaren Cezayir Halk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını resmen kazanmasından sonra ülke içinde huzursuzluklar baş göstermiştir. Mücadele süresinde kahramanların sayılarının artması kurulan devletin yönetiminde etkin olacak kişilerin mücadelesini de ortaya çıkarmıştır. Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin siyasal partiye dönüşme süreci ve Ulusal Kurtuluş Ordusunun yeni devletin ordusunu oluşturması sürecinde yönetim kademelerindeki çekişmeleri üst noktaya getirmiştir. Bütün bu çekişmeler iç çatışmalara kadar varmış, kardeşkanının akmasına yol açmıştır. Bağımsızlığın elde edildiği dönemde Cezayir Geçici Hükümeti başkanı olan Ben Hadda ile özgürlüğüne yeni kavuşan Ahmet Ben Bella arasında liderlik konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Yön Ahmet Ben Bella ile Ben Hadda arasında siyasal görüş ayrılığının da olduğuna dikkati çekmiş, (1962, Temmuz 4:15) Ben Bella'nın Kahire ile sıkı ilişkiler içinde olduğunu yazmıştır. Bağımsızlık kazanıldıktan sonra gelişmeleri değerlendirmeye devam eden Yön, Türkiye'de diğer basının olayları “kardeş kavgası” (1962, Ağustos 1:14) olarak değerlendirmesinin yanlış olduğunu, küçük çatışmalar olmasına rağmen yeni bir devletin kurulmasında yaşanabilecek olaylar olduğunu iddia etmiştir. Diğer yandan siyasal düzenin kuruluş evrelerini gelişmeleri aktararak değerlendirmiştir.

Yön dergisi Cezayir'de yeni sistemin kurulmasını anlatırken, yabancı basının değerlendirmelerine de yer vermiştir. Örneğin Almanya'da yayınlanan Die Andere Zeitung gazetesinde Walter Blasig'in makalesini “Cezayir'de Sosyalizm, FLN'in (Front Liberation National) Ana Programı” başlığı altında vermiştir. Yazı, toprağın köylüye dağıtım projesi, yönetimine ve kârına tarım işçilerinin de katılacağı devlet

işletmelerinin kurulması, eğitim sonunda okuma-yazma uğraşına önem verileceği, bağımsız bir devlet, bağımsız bir iktisat, bağımsız bir kültür başlığı altında emperyalizm karşısı bir dış siyasetin izleneceği konularını ele almıştır (1962, Ekim 3:18).

Dönemin Türk dış politikası *Yön* yazarları tarafından eleştirilirken Atatürk'ün izlediği bağımsızlıkçı Türk dış politikası örnek olarak gösterilmiştir. Sömürge altında bulunan ulusların verdikleri mücadelelerin esin kaynağının Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı ve liderinin Atatürk olduğu vurgusu yapılmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu "Esir Milletlerin Lideri: Atatürk" (Karaosmanoğlu, 1962:10-11) başlığı altındaki yazısında, Atatürk öncesi ve Atatürk sonrası dönemlerden örnekler verirken, sömürge yönetiminde bulunan uluslara etkisini anlatmıştır. Türkkaya Ataöv ise "Atatürk'ün Dış Politikası" yazısında Atatürk dönemi ve sonrasında izlenen dış politikanın farkları örnekleriyle ortaya koymuştur. Sonra izlenen hükümet politikalarını eleştirmiştir. Bağımsızlık savaşı veren ülkelerin desteklenmediği konusundaki eleştirileri şöyledir:

"Sömüren ve sömürülen uluslar arasında başlayan bu iç savaşta Atatürk Türkiye'sinin yeri nedir? Milletlerarası kapitalizme karşı ilk kurtuluş savaşını yapan Türkiye, artık bu öncü rolü kaybetmiştir. 1938'den önce kurtuluş savaşına giren ülkelerin gözleri büyük bir ümit ve hayranlıkla Türkiye'ye çevrikti. Bu gün durum değişmiştir. Kahramanca bir kurtuluş savaşından galip çıkan Cezayir için, dış yardımlara tesir eder endişesiyle, bu mücadeleyi desteklemekten çekinen ve bütün gelişme ümitlerini milletlerarası kapitalizmin cömertliğine bağlayan Türkiye, artık bir örnek değildir" (1962, 18)

Cezayirli gazetecilerin 1965 yılında Türkiye'yi ziyaretinde "Cezayir'de Sokaktaki Adam Türkiye Hakkında Ne Düşünür?" sorusuna verdiği yanıtı şöyle aktarmıştır:

"Cezayir halkının bir kısmı zaten Türk asıllıdır. Çünkü Fransızlardan önce Cezayir'de zaten siz vardınız. Bu sebeple yüzyıllar boyunca sürüp gelen ortak bir geçmişimiz mevcut. Aydınlarımızın çoğu Fransız işgali sırasında sömürgecilerin okullarında şunları işitir ve duyarlardı. Sisler yüzyıllarca Osmanlıların geri ve kaba hâkimiyeti altında kaldınız. Bugün Fransa sayesinde bunlardan kurtuldunuz. Bizlerin bu konularda doğru yargılara varmamız için geçmişin şartlarını doğru belgelerle incelememiz gerekir. Hiç şüphesiz yok ki bağımsızlık savaşımızın başlangıcında bütün Cezayirlilerin kalbinde bir Atatürk özlemi vardı. Kurtuluş Savaşı boyunca, ne yazık ki Türkiye'den umduğumuz ilgiyi görmedik. Bu demek değildir ki size karşı bir kırgınlık duyuyoruz. Biliyoruz ki hükümetler çeşitli siyasal ekonomik bağlantılar yüzünden halkın gerçek düşünce ve duygularına aykırı politikaları zaman zaman izleyebilirler." (Oskay: 1965,15)

Cezayirli aydınların bağımsızlıklarını kazandıktan üç yıl sonra Türkiye'nin, ülkelerinin bağımsızlık mücadelesi döneminde sessizlik politikasını unutmadıklarını anlatması bakımından önemlidir.

8.1. Savaş Döneminde Cezayirlilerin Türkiye'de Yaptıkları Yayınlar

Cezayirli milliyetçiler Türkiye'de mücadelelerini anlatmak için daktilo ile yazılmış bültenler yayınlamışlardır. Bültenler Ankara'da yazılmıştır. Hangi kurum ve kuruluşlara ulaştığı ve ne kadar çoğaltıldığı bilinmemekle birlikte Türk kamuoyunun,

Cezayirler tarafından bilgilendirilmesi, o dönemde önemli bir çalışmadır. Bültenlerin aslı Milli Kütüphane’de üç sayı bulunmaktadır. Bir yönüyle aynı dönemde Cezayirliilerin kendi mücadelesini değerlendirmeleri açısından dikkate değer bulmaktayız. 1961 yılında yayınlanan bültenlerden biri şöyledir:

CEZAYİR İHTİLALİNİN SEKİZİNCİ YILDÖNÜMÜ

“1Kasım 1961’de Cezayir Harbi sekizinci yılına giriyor. Cezayir halkı 130 yıldır kendisini ezen sömürgeci boyunduruğunu sökmek üzere 1Kasım 1954’te silaha sarılmıştı. O tarihte Cezayir mücahitlerinin sayıları yüksek değildi ve imkânları da mahduttu fakat vatan aşkları ve inanışları büyüktü.

Otomatik silahları, topçusu, hava ve deniz kuvvetleri müthiş Fransız ordusu karşısında topu topu birkaç eski av tüfeği ile mücehhez olarak Milletin İstiklali Sancağını kaldıranlar, Cem’an 3000 kahraman idi. Başlangıçtan itibaren, Cezayir milliyetçileri tarihlerinin en hamasi devrelerine layık kahramanlıkları başlatacaklardı.

İstiklal ve hürriyetinden asla vazgeçmemiş olan yiğit Cezayir Milleti, bu büyük örnekten hız alarak derhal mücadeleye girişti. Mücahitlerin sayısı hergün arttı ve kısa zamanda, dögüşte ciddi bir tesire sahip, disiplimli ve teşkilatlı hakiki bir ordu teşkil ettiler.

Mücadelenin ulaştığı kuvvetten korkuya kapılan Fransız sömürgecileri onu parçalamak için bütün imkânları kullandılar.

Bunlar son boşa çıkan büyük askerî hareketler hazırladılar ve bilahare sivil ahalیه yüklediler. Cezayir topraklarında bütün dünyanın mahkûm ettiği usulleri tatbik ettiler. İşkenceler, toplu idamlar, köylerin napalm ile bombalanması, milisler halinde teşkilatlanmış sivillerden yardım gören Fransız ordusunun günlük meşgalesi haline geliyordu.

Halen bir milyondan fazla Cezayirli ölmüş, onbinlerce esire işkence edilerek hapse atılmış ve 2 milyon da temerküz kamplarında toplanarak açlık ve hastalığın elinde yavaş bir ölüme terk edilmişlerdir. Bu kamp ve hapishaneleri ziyaret eden Beynelminel Kızılhaç Hey’eti, Cezayirliilerin içinde yaşadıkları insanlığa yakışmaz şartlar karşısında isyan etmişlerdir. Hey’et, durum hakkında, Birleşmiş Milletlerde ve bütün dünyada yankılar uyandıran raporlar tanzim etmiştir.

Bununla beraber, hiçbir şey Cezayir milletinin istiklaline doğru yürüyüşünü durduramamıştır. Her erkek, her kadın ve her çocuk memleketin kurtuluşu için kendi payına düşeni ifa etmektedir. Bugün Milli Kurtuluş Ordusunun iyi silahlanmış, iyi teçhiz edilmiş ve askerlik sanatını iyi öğrenmiş 130000 adamı vardır. Ve O, tecrübeli ihtilalci taktiği, yüksek morali ve halkla tam bir işbirliği sayesinde 800000 kişi ve birçok milislerden müteşekkil Fransız ordusunu devamlı olarak hezimet halinde tutmaktadır.

Cezayir halkının kahramanlığı, davasının doğruluğu, bütün dünyanın sempatisini kendisine çekmektedir. Birçok memleketler ve ilk planda kardeş Arap memleketler ona maddi ve manevi yardımda bulunmaktadır.

1958 Eylülünde ilan edilen Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti kısa zamanda kendisine beynelmilel bir duyurma sahası ve birçok memleketin kendisini tanımmasını temin etmiştir. Birleşmiş Milletler bütün toplantılarında Cezayir meselesini görüşmekte

ve her seferinde Cezayir'in istiklal hakkı teyit edilmekte ve Fransız metotları şiddetle mahkûm edilmektedir. Her celsede Cezayir'in kurtuluşu için rey adedi artmakta ve bu arada Fransa, birbiri ardına dostları tarafından bile terk edilmektedir.

Dünyanın her tarafında Cezayir harbini tel'in için sesler yükselmekte ve Cezayir Milleti lehinde halk nümayişleri cereyan etmektedir ve her yerde gençlik ve öğrenciler Cezayirli Milliyetçilerle bağlılıklarını yüksek sesle açıklamaktadır.

Fransa'da dahi halk, gençliği öğrencileri ile müteaddit seferler pis "Cezayir harbi" ismini verdiği karşı cephe almaktadır. Genç Fransızlar ordudan firar eder, diğerleri döğüşmeyi reddederken her biri birer edebiyat, ilim ve sanat şöhreti olan Fransa entelektüelleri bu gençlerin tutumunu tasvip eden ve yankular yaratan bir beyanname neşretmektedirler.

Cezayir harbinin Fransa'daki politik durumu üzerindeki etkileri fecidir. Cezayir'e hasredilen mühim masrafların (günde 2 milyon eski frank) etkisini şiddetle hisseden Fransız ziraatçı ve ücretlilerinde çok sık ve şiddetli grevler çıkmaktadır. Cezayir harbi Fransa'da bütün maceralara yolu açmıştır ve ihtilaller, mukatil ihtilaller ve darbei hükümet teşebbüsleri hızlanan bir tempo ile birbirini takip etmektedir.

Askerî hezimetler, insan kayıpları, ekonomik, politik ve diplomatik durumun gittikçe artan fenalaşması, dünya ve Fransız efkârının baskısı Fransa'yı Cezayir'de sulhu aramağa icbar etmiştir. Ordusunun neticeye ulaşmaktaki kudretsizliği karşısında Fransız hükümeti nihayet siyasi bir hal çaresini telakki etmeğe vasıl olmuştur.

Fransız hükümeti General De Gaulle'ün ağızından Cezayir halkına kendi mukadderatını kendisi tayin etmek hakkını tanıyarak ve Cezayir'de sulh için Cezayir Milli Kurtuluş Cephesi ile müzakerelere başlamağa hazır olduğunu ilan etmekte idi. Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti teklifi kabul etti. Fakat temsilcileri Fransız hükümetinkilerle karşılaşınca söylenenlerle fiiliyatın birbirini tutmadığını gördüler. Fransız hükümeti tarafından düşünülen otodeterminasyon, kendisini bütün muhtevastından yoksun kılan şartlarda çerçevelemişti. Bunlar evveliminde Cezayirde Fransız ordusunun imtidadı, bilahare Cezayir'in Fransa ile zoraki birleşmesi, Cezayirin paylaşılması, Fransız soyundan gelenlere aşırı imtiyazlar ve nihayet Cezayirin sahrasından mahrum edilmesi gibi Fransız iddiaları idi. Fransız hükümetinin Cezayirin bağımsızlığını suni kılacak olan bu yersiz talepleri Melun, Evian ve Lugrin'deki Fransız-Cezayir müzakerelerini akamete düşürdü.

Cezayir halkı ve Cezayir hükümeti iştiyakla sulhu arzu etmektedirler ama başka şekiller tahtında Cezayirde sömürgeciliği idame ettirmeyecek bir sulhu. Ve Cezayirli bunu, Cezayirin bütün şehirlerinde yaptıkları muhteşem nümayişlerde, aralarında birçoğunu biçen Fransız silahlarının taramalarına rağmen, Cezayir milletinin birliğine bütünlüğüne kayıtsız şartsız bağlılıklarını bağırırlarken müteaddit seferler kâfi derecede göstermişlerdir.

Cezayir Misyonu Ankara (Cezayir Bülteni, 1961)."

8. SONUÇ

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'ndan 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla yenilgiyi kabul ederken, topraklarının büyük bir

kısımının gitmesini onaylayan Sevres Antlaşmasını imzalayarak, işgalcilerin kontrolünde güdümlü bir hükümete razı olmuştur. Yine kendisinin yetiştirdiği yurtsever subayları ve Anadolu halkı el ele vererek yaklaşık dört yıllık bir ölüm kalım mücadelesinden sonra, kendi iradesinin belirlediği Misakı Milli'nin dışına çıkarırken, güdümlü bir egemenliğe razı olan iradeyi de sınırlarının dışına çıkarmıştır. Eskinin yerine içte ve dışta tam bağımsız, ulusal egemenliğe dayalı, sınırları dışında hiçbir toprakta gözü olmayan bir devlet kurmuştur. Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, esaret ve sömürge altında yaşayan bütün ulusları hayran bırakarak, Afrika'da, Asya'da, Latin Amerika'da esir ulusların emperyalizme karşı, tıpkı kendisi ve halkı gibi mücadele edeceğine bildiğinden, "*Türkiye'nin müdafası bütün şarkın davasıdır*" demiştir.

Cezayir, 1830 yılında Fransızlar tarafından Türklerin elinden alınmasına rağmen, Cezayir ve Türk halkları birbirine yakın duygular beslemiştir. On yedi sene Fransa'ya karşı mücadele eden Emir Abdülkadir Türk topraklarına yerleşmiş, ömrünü burada tamamlamıştır. Ailesi yine Türkler tarafından korunmuştur. Fransa'nın baskısından kurtulan Cezayir halkından kişiler Türkiye'ye yerleşmişler ve Fransa tarafından zorla askere alınan Cezayirli Türkler karşı savaşmayı reddederek birlikleri ile beraber esir olarak teslim olmuşlardır. Nihayet bağımsızlık mücadelelerinde uğur olsun diye Atatürk'ün resimlerini koyunlarında taşımışlardır. Cezayir'de yaşayan Türkler "kuloğulları" olarak bilinirken, sosyal statü olarak önemsenen bir topluluk olmuştur. Bütün bunlar, iki ülke halkında duygusal bir bağ oluştururken, mücadelelerinde Türklerden beklentileri fazla olmuştur.

Cezayir'in bağımsızlık savaşı verdiği 1954–1962 yılları arasında Türk hükümetleri soğuk savaş politikasının bütün gereklerini yerine getirirken, ekonomik, siyasal, askerî bakımdan Batılı ülkelerle ortaklıklar içine girmiş, yine aynı ülkelerin sömürgeleri bağımsızlık savaşına girdiğinde siyasal tereddütler geçirmiştir. Türkiye'de 1950–1960 arası dönem Demokrat Parti'nin iktidar yılları olurken, dünyada sömürge ülkelerinin bağımsızlık mücadelesinin hızlandığı yıllardır. Adnan Menderes'in başbakanlığındaki Demokrat Parti hükümetleri ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme siyasetinde dış borçlanma siyaseti izlerken, bu anlamda yöneldiği ülkelerin ABD, İngiltere, Fransa, Almanya gibi ekonomik yönden güçlü ülkeler olduğunu görürüz. Yine, NATO gibi Doğu Bloğu ülkelerine karşı kurulmuş olan askerî ve siyasi örgütlenmenin önde gelenlerinin aynı ülkeler olduğu bir gerçektir. Sömürülen ülkelerin mücadele ettiği ülkelerin özellikle Fransa ve İngiltere gibi Türkiye'nin müttefiki ülkeler olması, Türk hükümetlerinin dış politikasında, bağımsızlık mücadelesi veren ülkelere karşı bir sessizlik, Birleşmiş Milletlerde yapılan oylamalarda çekimsizlik hâkim olmuştur. Fas, Tunus ve Cezayir gibi ülkelerle tarihsel bir yakınlığın olması, hükümetlerin ve muhalefetin sessizliği kamuoyunda ve basında bu mücadelelerin daha çok dile getirilmesine yol açmıştır.

Türk basınında bütün kesimlerin görüşlerini dile getiren gazete ve dergiler, Cezayir bağımsızlık hareketi ile ilgili haberleri verirken, kendi çizgilerinde görüşleri yansıtan yazılar yazmışlardır. Yazılı basını izlediğimizde, hareketin başladığı yıllarda, milliyetçi grupların yapısı, siyasal yönleri, liderleri ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını, Cezayirli, milliyetçiler, mukavemetçiler, asiler, Cezayirli Müslümanlar gibi isimlendirmelerle haberler ve yazılar yazılmıştır. Hareketin başından itibaren silahlı yapılması, Fransa'nın askerî önlemlerle bastırmaya çalışması kanlı tabloların ortaya

çıkmasına, dolayısıyla dünya kamuoyunun dikkatini bu ülkeye çevrilmesine yol açmış, Türkiye’de de aynı oranda basının ilgisini arttırmıştır. O dönemdeki basınının haber kaynaklarının Avrupa ajansları ve basını olması, paralel düşünce ve yorumların yapılmasına yol açmıştır. Gazetelerin dış politika yazarları mücadelenin başlangıcında Fransa’da meydana gelen hükümet bunalımları ve değişiklere yer verirken, Fransa’nın Cezayir bunalımını aşmak için çare arayışlarını, sadece Fransa’nın soruna çözüm bulacağı şeklinde yazı ve yorumlar kaleme almışlardır. 1957’den itibaren Cezayir milliyetçilerinin seslerini dünyaya duyurmaya başlaması, arkasından sürgünde hükümet kurmaları Türkiye’deki basın dikkatleri sorunun diğer tarafına da çevirmiş, milliyetçi önderlerle ilgili bilgiler verilmeye başlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapılan oylamalarda, Türkiye’nin kullandığı çekimser oylar, dönemin yazarları ve aydınları tarafından mazlum milletler ve dönem hükümetinin tavrını sorgulamaya yönelik yazılar yazılmaya başlanmıştır. Dönemin Türkiye’sinin devraldığı Atatürkçü dış politika mirası ile izlenen yolun çeliştiği yönünde eleştiriler özellikle muhalif basından gelmeye başlamıştır. Bu eleştirilerin izlenen dış politikanın hükümetler üstü milli politika olarak görülmesi geleneğine de son verdiğini tespit etmekteyiz. 27 Mayıs Askeri Müdahalesinden sonra yönetimin eski hükümetlere göre Cezayir konusunda milliyetçileri destekleyici açıklamaları bütün kesimler arasında memnuniyetle karşılanmış, basın Menderes hükümetleri dönemini sessiz kalmakla suçlamıştır. Yine aynı dönemde bazı gazeteler muhabirlerini Cezayir’e göndererek, bölgeden daha ayrıntılı ve yerinde bilgiler aktarmışlardır.

Dönemin Türk dış politikasının Cezayir bağımsızlık mücadelesi konusunda geçirdiği sessiz ve tereddütlü durumu, Cezayir halkına ve devletine unutturmak için uzun yıllar beklemesi gerektiğini belirtirken, dönemin Türk basınının, aydınlarının ve kamuoyunun Cezayir halkına ve bağımsızlık mücadelesine sempatisini dönemin gazete ve dergilerinden okuyarak tespit ediyoruz. Son söz olarak, Cezayir halkına ve mücadelesine verilen basın desteği, bir Fransa ve Fransız halkı karşıtlığını yaratmamıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Tezler

- Çeviker, Avni (1958), *Hür Cezayir*, Kültür Matbaası, Ankara.
Kuran, Ercüment; (1957), *Cezayir’in Fransızlar Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti (1827-1847)*, Yenilik Basımevi, İstanbul.
Selim, Hasan (1984), *Cezayir Bağımsızlık Savaşı*, Acar Matbaacılık, İstanbul.
Sönmez, Şinasi (2007), “Cezayir Bağımsızlık Hareketi ve Türk Kamuoyu 1954-1962”, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
Stora, Benjamin (1987), *Histoire De l’Algerie Coloniale (1830-1954)*, C.I., La Decouvert, Paris.

Makaleler

- Ataöv, Türkkaya (1962), “Atatürk’ün Dış Politikası”, *Yön*, sayı 47, 7 Kasım .
Ağaoğlu, Abdürrahman Fahri (1959), “Cezair Faciası ve Politikamız”, *Büyük Doğu*, 3 Temmuz, Sayı 18, ss.11.
Atilhan, Cevat Rifat (1959), “Cezayir Kahramanları ve Türk Milleti”, *Sebilürreşad*, Sayı 293, ss.283.

- Atilhan, Cevat Rifat (1961), “Cezayir’de Hak ve Hürriyetler İçin Dökülen Kanlar”, , *Sebilürreşad*, Sayı 321, s.331.
- Avcıoğlu, Doğan (1957), “Cezayir Çıkmazı”, *Akis*, Cilt VI, Sayı 139, 16 Şubat, ss.18.
- (1956), “Cezayir Savaşının Yeni Safhası”, *Akis*, Cilt VI, Sayı 94, 25 Şubat, ss.15.
- (1956), “Dış Politikamız Ne Zaman Bir Düzene Kavuşacaktır”, *Akis*, Cilt VI, Sayı 100, 7 Nisan, ss.19.
- (1957), Cezayir Meselesi Karşısında Türkiye”, *Akis*, Cilt VII, Sayı 142, 9 Mart, ss.17.
- Balkan, Aydemir (1958), “Arap Kardeşlerimiz Masalı”, *Kim*, Sayı 25, Cilt 1, 14 Kasım, ss.28.
- Bellisar, Feridun (1961), “Cezayir Çıkmazı”, *Hürriyet*, 21 Kasım, ss.2.
- (1957), “Cezayir ve Fransa”, *Hürriyet*, 17 Haziran, ss. 2.
- (1960), “Türkiye Ve Cezayir”, *Hürriyet*, 1 Ağustos, ss.2.
- (1957), Cezayir Davası; *Hürriyet*, 4 Şubat, ss. 2.
- Ecevit, Bülent (1957) “Fransa ile Suç Ortaklığı”, *Ulus*, 26.Nisan. ss. 4.
- Esmir, Ahmet Şükrü (1956), “Cezairde Islahat” *Ulus*, 18 Şubat, ss. 1.
- (1956), “Cezair Olayları ”, *Ulus*, 09 Şubat, ss. 1.
- (1956), “Fransa Kuzey Afrika”, *Ulus*, 06 Temmuz, ss. 1.
- Güner, Ağâh Oktay (1957) “Cezayir ve Basınımız”, *Toprak*, Sayı 34, 1Eylül, ss. 5.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1957), “Kaçırılan Fırsatlar”, *Ulus*, 13 Şubat, ss. 4.
- (1962), “Esir Milletlerin Lideri Atatürk”, *Yön*, Sayı 47, 7 Kasım, ss.10–11.
- Kaya, Şükrü (1957), Cezayir, *Hürriyet*, 14 Ocak, ss. 2.
- (1957), Bugıba ve Cezayir, *Hürriyet*, 21 Mayıs, ss. 2.
- Maghouf, Ali (2006), “Un Aspect Positif de la Colonisation”, *El Watan*, Algerie.
- Mutlugün, Maeddin, (1957), “Yeni Fransa, Frank ve Cezair Harbi”, *Büyük Doğu*, Sayı 2, ss. 12.
- Oskay, Ünsal (1965), “Cezayirli Gazeteciler Konuşuyor”, *Yön*, Yıl 4, Sayı: 92, 1 Ocak, ss.14.
- Topalak, Mücahit (1958), “Bir Gelişme”, *Zafer*, 12 Ağustos, ss. 1.
- (1958), “Kara Günler”, *Zafer*, 21 Ekim, ss. 1.
- (1958), “Konferanstan Sonra”, *Zafer*, 02 Mayıs, ss. 1.
- (1958), “Magripte”, *Zafer*, 19 Eylül, ss. 1.
- (1959), “Slovenya Hadisesi”, *Zafer*, 23 Ocak, ss. 1.
- (1958), “Tanca Konferansı”, *Zafer*, 29 Nisan, ss. 1.
- Ülman, Haluk (1960), “Cezayir Çıkmazı”, *Forum*, Sayı 160, 1 Aralık s.5
- Ünal, Mahmut (1957), “Katliam Daha Ne Kadar Devam Edecek ?”, *Toprak*, Sayı 32, 1 Temmuz, ss. 5.
- Gazete ve Dergilerin haber ve Yorumları**
- Akis* (1957), “Dünyada Olup Bitenler: Cezayir”, Sayı 139–155, 2 Şubat, ss. 17–20.
- Akis* (1958), “Dünyada Olup Bitenler: Mağrip Güneşi”, Cilt 14, Sayı 229, 27 Eylül, ss. 21–24.
- Akis* (1961), “Dünyada Olup Bitenler: Cezayir”, Cilt XX, Sayı 342, 16 Ocak, ss. 28.
- Akis* (1954), “Dünyada Olup Bitenler: Kuzey Afrika, Emperyalizmin Son Kalesi, Yıl 1, Sayı 36, 27 Kasım, ss. 20–23.

- Akis* (1954), “Dünyada Olup Bitenler: Kuzey Afrika”, Yıl 1, Sayı 34, 13 Kasım, ss.16–18.
- Akis* (1955), “Dünyada Olup Bitenler: Kuzey Afrika, Cezayir’deki Karışıklıklar”, Cilt 4, Sayı 62, 16 Temmuz, s.18–20.
- Akis* (1960), “Cezayir ve Türkiye’nin Arabuluculuğu”, Cilt XVI, Sayı 273, 20 Ekim, ss. 25.
- Akis*, (1960), “Dünyada Olup Bitenler: Türkiye’nin Durumu”, Cilt XX, Sayı 339, 26 Aralık, ss.21–25.
- Büyük Doğu* (1959), “Foto- Röportaj” 13 Mart 1959, Sayı 2, ss. 11.
- Büyük Doğu* (1959), “Cezair Mücahitleri”, 28 Ağustos, Sayı 26, s. 11
- Forum* (1960), “Cezayir Ayaklanması”, Sayı 141, Şubat, s. 6.
- Forum* (1960), “De Gaulle’ün Başarısı”, Şubat, Sayı 142, ss. 5.
- Forum* (1960), “Cezayir Hakkında Görüşmeler”, 15 Haziran, Sayı 149, ss.5.
- Forum*, (1954), “Şimali Afrika Davaları ve Biz”, Sayı 14, 15 Ekim, s. 6.
- Hürriyet* (1959), “Cezayir Kararını Verdi”, 20 Eylül, ss. 2.
- Hürriyet* (1956), “Cezayir İçin Gizli Pazarlık”, 26 Aralık, ss. 2.
- Hürriyet* (1961), “Bağdat’taki Konferans ve Cezayir”, 4 Şubat, ss. 2.
- Hürriyet* (1962), “Bu Vahşete Son Verilmelidir”, 13 Mart, ss. 2.
- Kim* (1961), “Cezayir: İtidalden Sertliğe”, 30 Ağustos, ss. 27.
- Kim* (1961), “Monologdan Diyaloga”, Yıl 1, Sayı 2, 2 Haziran, ss. 29.
- Kim* (1962), “Cezayir: Bir Devlet Doğdu”, Yıl 4, Sayı 109, 3 Temmuz, ss. 25.
- Kim* (1962), “Cezayir: Kardeş Kavgası mı?”, Yıl 4, Sayı 110, 10 Temmuz, ss. 21.
- Kim* (1962), “Cezayir: Sakat Doğan Çocuk”, Yıl 4, Sayı 112, 24 Temmuz, ss. 24–26.
- Kim* (1962), “Cezayir: Tehlikeli İkilik”, , 10 Temmuz, ss. 24–26.
- Kim* (1962), “Fransa: Gece Yarısı Aydınlığı”, Yıl 4, Sayı 98, 30 Mayıs, ss. 16.
- Kim* (1959), “Fransa: Af Büyüklerin İşidir”, 23 Ocak, ss. 27.
- Kim* (1958), “Fransa: Niçin İsyân”, Yıl 1, Sayı 1, 30 Mayıs, ss. 29.
- Kim* (1958), “Fransa ve Cezayir”, Yıl 1, Sayı 6, 4 Temmuz, ss. 33.
- Kim* (1958), “Fransa: İşin Gerisi”, Yıl 1, Sayı 3, 13 Haziran, s. 26.
- Kim* (1958), “Fransa: Parlamento’ya mı Ordu’ya mı?”, Yıl 1, Sayı 3, 6 Haziran 1958, s. 36.
- Kim* (1960), “Cezayir: Türkiye’ye Layık Rol”, 20 Eylül 1960, ss. 24- 27.
- Kim* (1962), “Cezayir: Tehlikeli İnatlar”, *Kim*, Yıl 4, Sayı 99, 1 Mayıs, ss.28–29.
- Kim* (1962). “Fransa: Gizli Ordu”, Yıl 4, Sayı 97, 22 Mayıs. ss. 20.
- Kim*, (1958), “Cezayir: Kahramanlar Barışı”, Yıl 1, Sayı 23, 31 Ekim, ss. 26.
- Kim*, (1961), “Cezayir: Faşist İsyân”, 16 Mayıs, ss. 29.
- Kim*, (1959), “Cezayir: Barış Teklifi”, 5 Haziran, ss. 23.
- Kim*, (1960), “Cezayir: Ortaya Çıkan Gerçek”, 7 Kasım ss. 28–30.
- Kim*, (1961), “Cezayir” 9 Mart, ss. 24–26.
- Ulus* (1957), “Cezayir Halkı Yardım İstedi”, , 08.07.ss. 1.
- Ulus*, (1956), “Cezayir Katliamı”, 15.06, ss. 1.
- Ulus*,(1956), “Cezayir Milli Kurtuluş Temsilcilerinin Türkiye’den Dilekleri”, 28.10, ss. 1.
- Ulus*,(1956), “Cezayir Milli Kurtuluş Temsilcilerinin Türkiye’den Dilekleri”, 28.10, ss. 1.
- Yön* (1962), “Cezayir’de Sosyalizm, FLN’in Ana Programı”, Yıl: 1, Sayı 42, 3 Ekim, ss. 18.

- Yön* (1962), “Cezayir”, , Yıl: 1, sayı 33, 1 Ağustos, ss. 14.
- Yön* (1962), “Cezayir”, Y 1, Sayı:29, 4 Temmuz, ss. 15.
- Yön*, (1962), “Cezayir”, Yıl 1, Sayı 17, 11 Nisan, ss. 17.
- Zafer* (1955) “Cezayir’de Bir Fransız Valisi Katledildi”, 26 Mayıs, ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Dün Fransızlar Taarruza Geçti”, , 24 Ocak, ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Mukavemet Hareketi Genişliyor” 05 Temmuz, ss. 1
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Şiddetli Çarpışmalar Oluyor” 24.01, ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Dün Yeniden Kanlı Çarpışmalar Oldu”, 05 Ocak, ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Dün de Birçok Suikast Yapıldı”, 16.09, ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Dün Yeni Cinayetler İşlendi”, 02.10. ss. 1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de İşlenen Müthiş Cinayetler”, 09 Temmuz, ss.1.
- Zafer* (1955), “Cezayir’de Mukavemetçilerin Suikastları Yine Arttı” 01 Temmuz, ss.1.
- Zafer* (1957), “Cezayir Meselesi”, , 03 Temmuz, ss. 1.
- Zafer*, (1955), “Cezayir’de Tedhiş Hareketi Büyüyor”, 03, Kasım, ss. 1.